

Broj 10 • Ljubljana, oktobar 1934 • Godina XVI

† 9 oktobra 1934 u Marseju

Čuvajte Jugoslaviju!

DRAGI SOKOLSKI NARAŠTAJU!

Braćo i sestre!

Lik Nj. Vel. Kralja Aleksandra I na naslovnoj strani našega Sokolića obavijen je crninom...

Mrtav je naš Veliki Kralj, naš sokolski Kralj, naš prvi Vladar mlade Jugoslavije...

Da pokaže Francuskoj, velikoj saveznicu i prijateljicu Jugoslavije, kao najviši i najvredniji predstavnik našega naroda, bezgranično prijateljstvo, vernost i hvalu, na pragu su Ga Francuske, u Marseju dne 9 o. m., pogodili smrtonosni zločinački hitci.

I kada se je naš Veliki Kralj u smrtnim mukama opraštao od svoje ljubljene Jugoslavije, za koju je žrtvovao sav Svoj život, bile se zadnje Njegove reči:

ČUVAJTE MI JUGOSLAVIJU!

U tim Njegovim besmrtnim rečima vidi se sva Njegova ljubav prema domovini Jugoslaviji. Ove Njegove reč ostavština su našem ujedinjenom jugoslovenskom narodu. Jugoslovenski sokolski naraštaju, braćo i sestre, upamtite ove reči, urežite ih u svoja mlada srca. Svako između vas neka se zakune sam pred sobom, da će do zadnjeg svog daha živeti po njima. Na što se Soko zakune, to je sveto!

Naš blagopokojni Viteški Kralj Aleksandar I Ujedinitelj vruće je ljubio omladinu, naročito pak sokolsku. Stoga smo mi, jugoslovenski Sokoli, tim jače i dublje uciviljeni i razalošćeni zbog mučeničke smrti našeg Velikog Kralja, koji je potvrdio Svoju ljubav prema Sokolstvu i s time, da je upisao Svog Prvenca Sina u Soko, i, pače, odredio Ga za starešinu jugoslovenskog Sokolstva.

Iza smrti Svog Velikog Oca stupio je na jugoslovenski Presto naš dični Prestolonaslednik i sokolski starešina Njegovo Kraljevsko Visočanstvo Petar kao

NJEGOVO VELIČANSTVO KRALJ PETAR II

Uz bok Mu stoje visoki Kraljevski Namesnici da vladaju Jugoslavijom, dok naš mladi Kralj ne postane punoletan.

Dragi sokolski naraštaju!

S vama raste naš mladi Vladar Nj. Vel. Kralj Petar II, kao vredni Naslednik Svog blagopokojnog Oca. Neka vam to bude na čast i ujedno potstrekom nepokolebive ljubavi i vernosti prema Nj. Vel. Kralju Petru II, da s podvojenim snagama i marljivošću u sokolskom i svem vašem radu radite na procvat i napredak Jugoslavije.

Neke je večna slava blagoupokojenom Viteškom Kralju Aleksandru I Ujedinitelju!

Živeo Nj. Vel. Kralj Petar II!

Živela Jugoslavija!

Čuvajmo Jugoslaviju!

Sokolski: Zdravo!

Oporuka Nj. Vel. Kralja Aleksandra I

Na poziv Nj. Kr. Visočanstva Kneza Pavla Karađorđevića došli su u dvor predsednik Min. saveta g. Nikola Uzunović, upravnik grada Beograda g. Manojlo Lazarević, komandant Kraljeve Garde g. Petar Živković i I adutant Nj. Vel. Kralja general Ječmenić. Sakupljenima saopćio je Nj. Kr. Visočanstvo Knez Pavle telegram ministra spoljnih posala g. Bogoljuba Jevtića iz Marseja, kojim se izveštava o atentatu na Nj. Vel. Kralja Aleksandra. Iza ovog saopštenja Nj. Kralj. Visočanstvo Knez Pavle predao je predsedniku Vlade g. Uzunoviću jedan zatvoreni kuverat s ovim napisom: »Ovo je svojeručni akt, koji sam napisao na osnovu čl. 42 Ustava Kraljevine Jugoslavije od 3 septembra 1931 god. Aleksandar.« Pošto je kuverat otvoren naden je u njemu drugi kuverat zatvoren i zapečaćen s dva pečata od crvenog voska s grbom Kr. Doma. Predsednik Vlade g. Nikola Uzunović u prisustvu Nj. Kr. Visočanstva Kneza Pavla Karađorđevića otvorio je kuverat i našao u njem sledeći akt svojeručno pisan po blagopokojnom Kralju Aleksandru:

„Rađeno 5 januara 1934 god. na Bledu. Po slobodnoj volji i po svom najboljem uverenju da ovim služim najbolje interesima Moje mile otačbine Kraljevine Jugoslavije, Moga dragog naroda, kao i Mog dragog Doma, Ja na osnovu čl. 42 Ustava određujem, da za slučaj, da Naslednik Prestolja iz uzroka nabrojenih u čl. 41 ne može da vrši kraljevsku vlast, namesničku vlast vrše: Nj. Kr. Visočanstvo Knez Pavle Karađorđević, dr. Radenko Stanković, senator i ministar prosvete, i dr. Ivan Perović, ban Savske banovine, a kao njihovi zamenici: Vojin Tomić, komandant grada Beograda, Jovan Banjanin, senator, i dr. Miloš Zec, senator. Ovaj akt napisao sam i potpisao u dva primerka, od kojih će jedan čuvati Nj. Vel. Kraljica, a drugi predsednik Ministarskog sveta. Aleksandar Karađorđević“.

Viteški Kralj Aleksandar I Ujedinitelj mislio je još za života na sve mogućnosti. Zato je i napisao gornju oporuku. Mislio je i na Svoju smrt, znajući da neprijatelji našeg naroda i naše mlade i snažne države nastoje da rastave sa životom najpre Njega, misleći da će tako srušiti i Jugoslaviju. Međutim, kako ste i sami videli, grdno su se prevarili. Jugoslavija je jedinstvena i jaka, i ona će odoleti svim nasrtajima naših neprijatelja. Krv Kralja Viteza još nas je jače sjedinila i nema sile, koja bi mogla da uništi rad i tvorevinu Viteškog Kralja.

Proglas Kraljevske vlade

Čim je stigla u našu zemlju tužna vest, da je Nj. Veličanstvo Kralj Aleksandar pao od zločinačke ruke, izdala je Kraljevska vlada sledeći proglas jugoslovenskom narodu:

JUGOSLOVENSKOM NARODU!

Naš Veliki Kralj Aleksandar I pao je kao žrtva mučkog atentata 9 oktobra 1934 godine u 4 sata posle podne u Marseju.

Svojom Kralju Kralj Mučenik zapečatio je delo mira, radi kojega je i krenuo na put u savezničku Francusku.

Na presto Kraljevine Jugoslavije prema čl. 36 ustava stupio je Njegov Prvorodeni Sin Nj. Vel. Kralj Petar II.

Kr. vlada, vojska i mornarica položila je zakletvu vernosti Nj. Vel. Kralju Petru II.

Vlada Kraljevine Jugoslavije vršeci privremeno Kraljevsku vlast na osnovu čl. 45 ustava sazvala je Narodno predstavništvo u zajedničko zasjedanje za 11 oktobra radi polaganja zakletve u smislu čl. 59 i 42 ustava.

Poslednjim Svojim rečima, koje je jedino stigao da izgovori umirući Blagopokojni Kralj u Svojem beskrajnom rodoljublju, ostavio je narodu amanet:

„ČUVAJTE JUGOSLAVIJU!“

Kraljevska vlada poziva celokupan Jugoslovenski narod, da ovaj sveti amanet ispuni verno i dostojanstveno.

Kralj Petar II

»Sine, sad je vreme da se rastanemo. Ti ideš u školu. Budi vredan, dobar i pametan. Znaj da Te očekuju veliki zadaci u budućnosti.« S ovim se je rečima Viteški Kralj Ujedinitelj rastao sa Svojim Prvorodnim Sinom, kada Ga je pred nepuna dva meseca poslao u London na srednjoškolske nauke. Sa suzom u oku poslao je Svoje nejako Dete u svet da se naoruža znanjem i životnim iskustvima, da se spremi za Svoj uzvišeni, ali i teški poziv koji Ga čeka kao budućeg vladara ujedinjenog jugoslovenskog naroda.

Niko nije mogao niti da sluti, da će te teške dužnosti i teški zadaci tako naglo, tako nenadano pasti na nejaka pleća mladog Prestolonaslednika. Ali zao Usud i pokvarena ljudska duša, koja vidi svoju sreću samo u tuđoj nesreći, prekinuli su nit dragocenog života našeg uzvišenog Kralja Aleksandra. Zločinačka plaćenička ruka posegla je za najvećom dragocenosti našega naroda. Na najsvirepiji način smrtonosni kuršumi bezumnog zločinca rastavili su sa životom Oca i Tvorca, Vodu i Neimara velike i moćne Jugoslavije, Vodu mladog i jedinstvenog jugoslovenskog naroda.

Daleko od Svojih uzvišenih Roditelja, daleko od Svoje drage Braće, u tuđem svetu, zatekla Ga je tužna vest o pogibiji Svog uzvišenog Oca. Dok se je još malo pre toga bezbrižno igrao sa Svojim školskim drugovima i nato mirno legao na počinak, trgne Ga iz sna glas tužan i prigušen. Mladi Prestolonaslednik nema više Svog uzvišenog Oca! Nema više među živima Onoga, Koji će Mu davati očinske savete, Koji će Ga pripremati da Ga jednom dostojan i spreman nasledi. Pao je Onaj Koji je sve podnosio, da Svom dragom Prvencu osigura mirniji i lepši život, a Svojoj zemlji sreću i zadovoljstvo. Prestalo je da kuca plemenito srce, ugasle su blage oči!

S ogromnom boli u srcu, navlaženih mladenačkih očiju vraća se mladi londonski dak u Svoju zemlju, među Svoj verni narod. Vraća se kao Kralj silne Jugoslavije. Svu onu ljubav, koju je naš narod gajio prema Viteškom Kralju Ujedinitelju preneo je na Njegova Sina, mladog našeg Kralja Petra II. Iako je bilo srce puno boli, iako su se

Nj. Veličanstvo Kralj Petar II

duše naše kidale od duboke tuge i žalosti za izgubljenim svojim Kraljem, iako je reč, topla reč jugoslovenska, zapela u grlu, iz dubina svih naših duša vinuo se je poklik: Zdravo, Živeo naš Kralju, Uzdanico naša! Ubili su Oca i Tebi i nama, ali Ti ćeš odsada biti Otac nama, a mi, narod Tvoj, Otac i zaštitnik Tebi! U Svojoj si domovini, u Svome si narodu! Za Tebe u vodu i oganj!

Čuo sam reči tumača beogradske radio stanice kada je Mladi naš Kralj stigao u Svoju prestonicu: »Narod hoće silom da probije kordon i da ponese svog Mladog Kralja na presto Svojih Otaca«. Jest, narod Ga je dočekaao kako to doliči našoj naciji, slovenskoj naciji punoj ljubavi i topline, punoj gordosti i samozataje.

Nema više bezbrižne mladosti. Nema više mirnog i spokojnog života. Mladi naš Kralj morao je u pupoljku Svoga života da uzme teški križ na Svoja mladenačka ramena. U svojoj jedanaestoj godini

morao je da se da u punu službu Svome narodu. Otac Njegov, a naš uzvišeni i mučenički Kralj Ujedinitelj sve je pripremio, na sve je mislio. Odredio Mu je dostojne i namesnike, koji će u Njegovo ime vladati i ravnati ovom našom napaćenom zemljom, i koji će voditi našu zemlju pravim i jedino ispravnim putem, koji nam je ukazao Viteški naš Kralj Ujedinitelj.

Dosadanji naš Sokolski starešina postao je Kraljem Jugoslavije.

I na pogrebu Svog Velikog Oca bio je u sokolskoj odori, da pokaže svima i svakome da je Sokolstvo ono udruženje slovenskih naroda u kome će se preporoditi, i koje će doneti svoj dužni udeo i svome narodu i čitavom čovečanstvu. Mi Sokoli još ćemo jače stisnuti svoje sokolske redove oko našeg Mladog Kralja Sokola, čuvajući Mu teško stečenu ostavštinu Velikih Njegovih Preda imajući uvek i na svakom mestu na pameti zadnje reči Kralja Viteza:

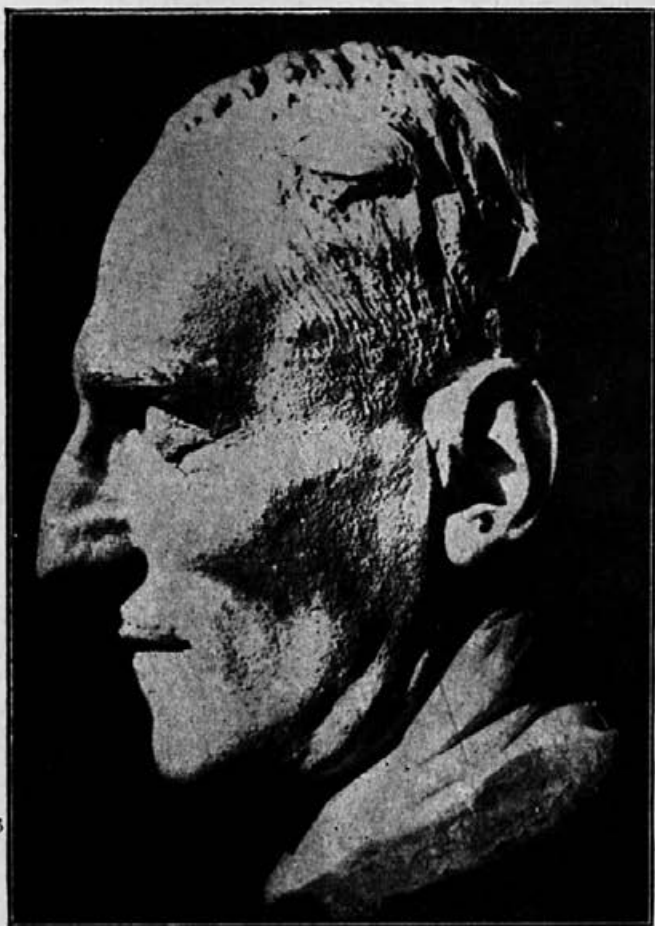
Čuvaćemo Jugoslaviju!

Živeo Kralj Petar II i Dom slavnih Karadorđevića!

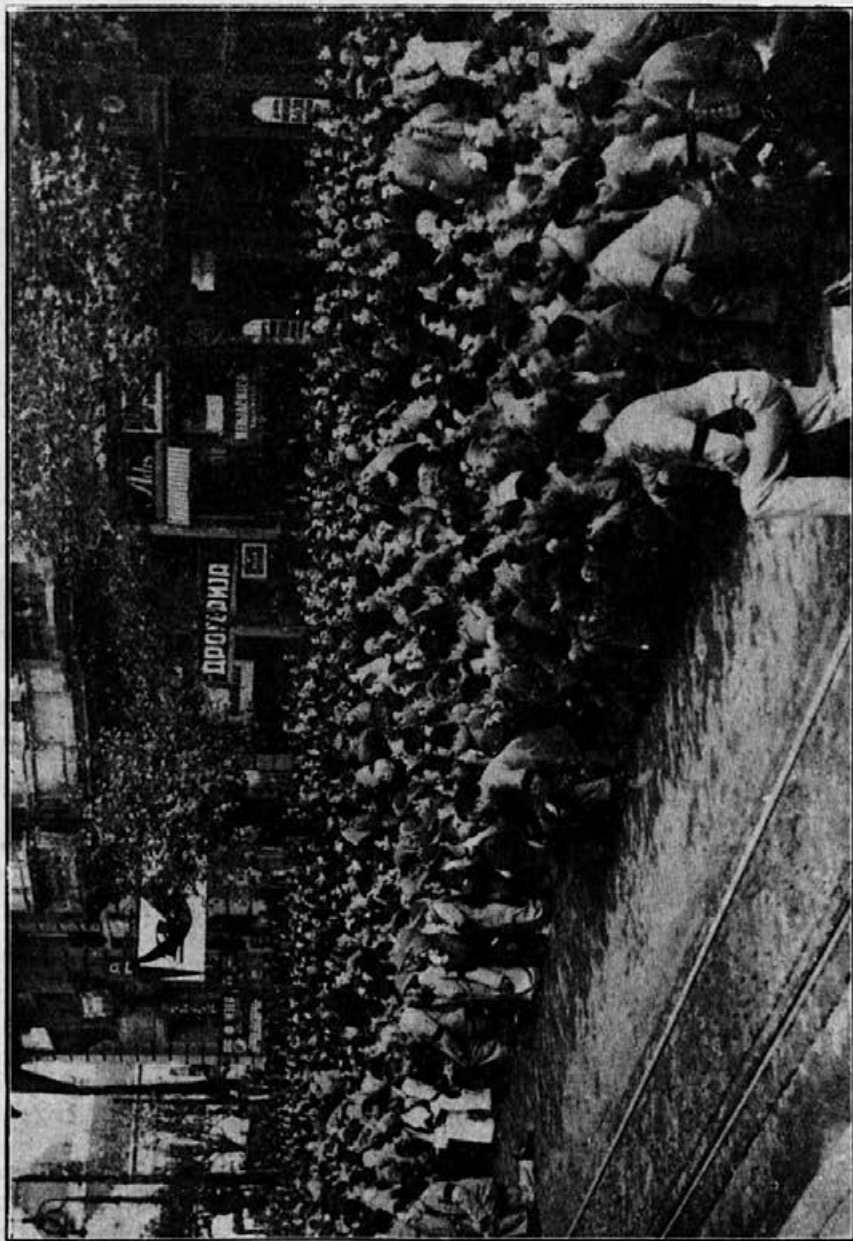
Živela Jugoslavija!

Zdravo!

(Kljč.)

Posmrtna maska Viteškog
Kralja Aleksandra I
Ujedinitelja

Sokolstvo i narod na Prestolonaslednikovu trgu kleči dok prolazi les blagopočivšeg Viteškog
Kralja Ujedinitelja

Poslednji put Kralja Viteza Ujedinitelja

Poslednji put prošao je Svojom ljubljenom zemljom: kroz Topolu da se pokloni senima Svojih velikih Pređa, kroz Cetinje gde je ugledao svetlo sunčanog dana i proveo Svoju ranu mladost, na Jadran koji je ljubio. Pošao je Francusku da s državničkom mudrošću, kojom se je uvek odlikovao, stvori nova dela sreće i blagostanja Svojoj ljubljenoj zemlji i Svome patničkom narodu. Neprijatelji našega naroda najmiliji su poznate zločince i ubojice da učine križ nad Njegovim velikim zamislima i osnovama. Smrtonosni revolverski metci kletih i niskih

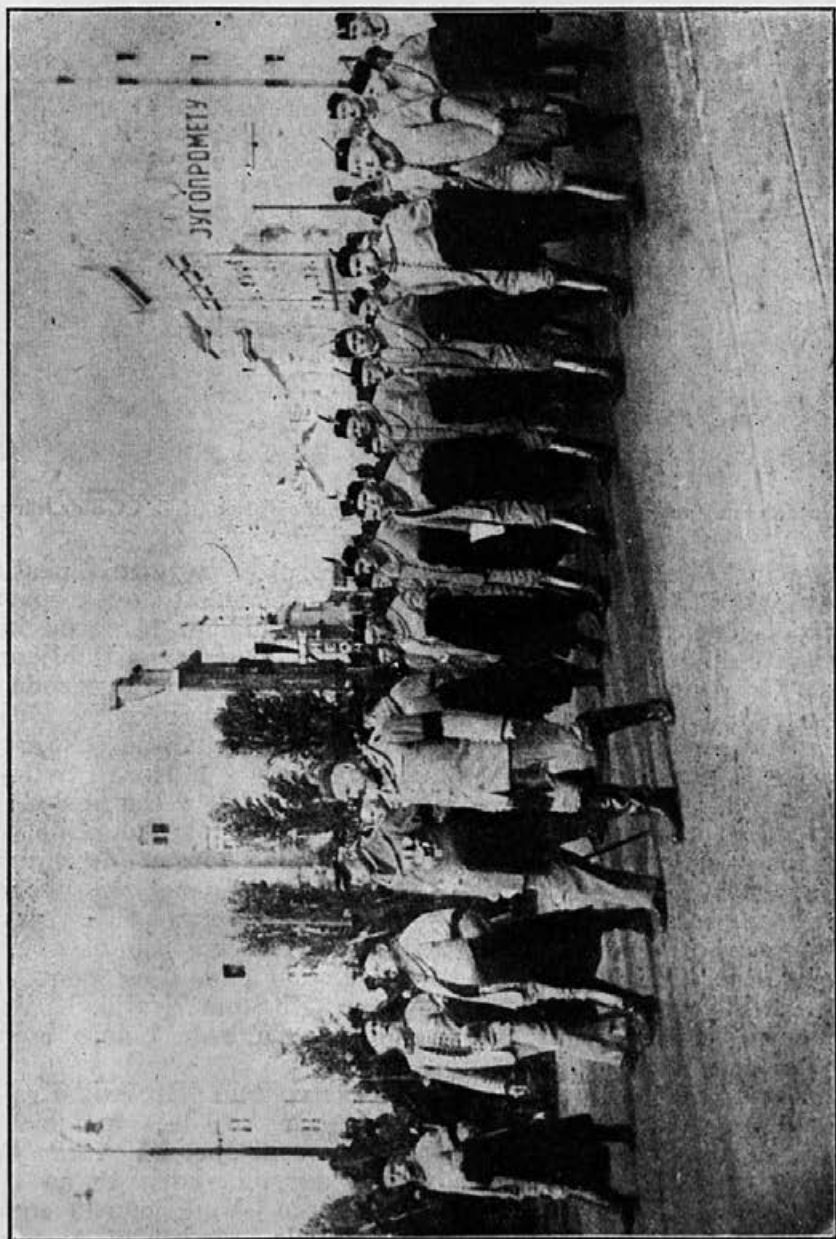
Kraljevska Porodica u žalobnoj povorci: spreda: Nj. Vel. Kralj Petar II s Nj. Vel. Kraljicom-Majkom, Nj. Kr. Vis. Knez Arsen, Nj. Kr. Vis. Knez-namestnik Pavle, Nj. Kr. Vis. Kneginja Olga, Nj. Vel. Kralj Karol II Rumunski, pretsednik Francuske Republike g. Alber Lebrun, pretstavnici stranih dvorova

ljudskih stvorova prekinuli su nit Njegova života na vrhuncu Njegovog stvaranja, u najlepšim i najplemenitijim pothvatima uzvišenog našeg Kralja. Pao je junački Kralj, pao je u radu, pao je u pobjedi, pao je kao Pobjednik, jer poraza u Svome životu nije poznavao. Narod Njegov slediće Njegove stope, i kad vreme dođe osvetiće Njegovu svetu krv.

Tužan je, najtužniji dan u povesti našega naroda, kobni 9 oktobar. Uz našeg Velikog Kralja pao je i veliki državnik Francuske Luj Bartu. U prefekturi marsejskoj leže veliki Pokojnici. Jedan uz drugoga. Hrpe cveća i voštance daju im svetački sjaj.

Ponosni naš »Dubrovnik« prima u svoju utrobu skupi teret. Mrtvo telo svog junačkog Admirala. Nema tišina vlada našim lepim razaračem. Samo odmereni takt strojeva narušava tu svetu tišinu. Tiše, tiše, bezosetni strojevi: veliki Kralj spava večnim snom. Suze se cackle na očima naših morskih vukova: Admirala svog mrtva vode u ljub-

Sokolstvo u žalobnoj povorci: spreda: pretstavnici Saveza slovenskog Sokolstva, za njima odaslanstvo
českoslovačkog Sokolstva

Sokolstvo u žalobnoj povorci: spreda: načelnik SKJ Ambrožič i načelnik ČOS dr. Klinger

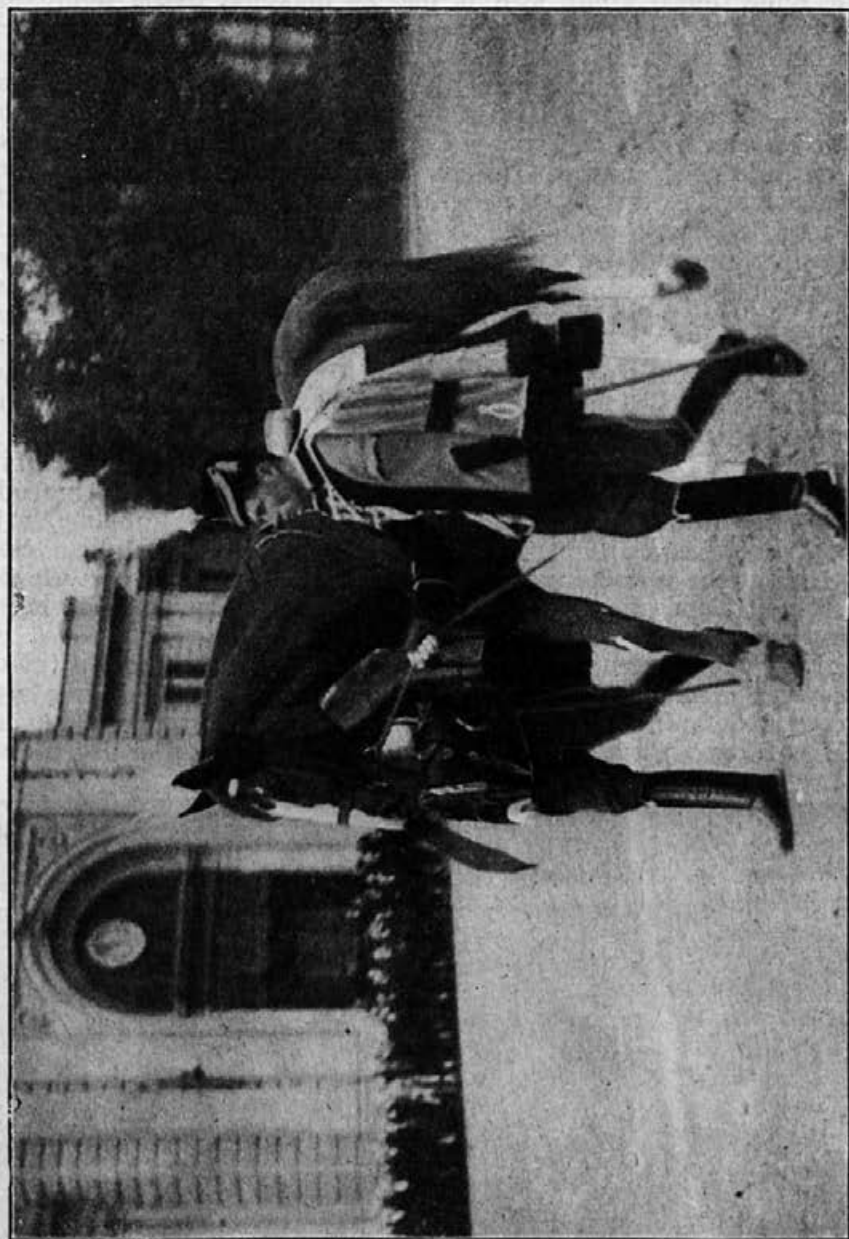
Ijenu Mu očinsku zemlju. Stanite morske ptice, utihnite vetrovi, učinite morskog valovi: najveći Jugosloven, veliki Sloven, veliki Čovek spava!

U crno se je ruho zavio naš beli Split. Zanemio je narod kao starodrevne zidine Deoklecijanovih palata. Dočekuje svog ljubljenog Kralja da Ga primi u svoj zagrljaj. Šaptom kreću gomile naroda k Stojanovu gatu. Tužni se glasovi razležu sa zidina zvonika Sv. Duje. Crna se zastava vije na ponosnom Marjanu. Mrtvog Kralja čekaju...

Prestalo je grgoljenje mora, utihnuli su lahori s Mosora i Svilaje, okrvavilo je bistro jutarnje sunce. I priroda Mu daje svoju poslednju počast. Nečujno ulazi admiralski »Dubrovnik« u splitsku luku. Mrtvog Kralja iznose na tlo Svoje domovine. Suze i plač vernog Mu naroda prate sveti kovčeg. Desetci i desetci tisuća naroda u pobožnoj tišini, uciviljena srca prolaze uz smrtnu ostanke svog Vođe. Sokoli i vojska, seljaci i građani drže mu počasnu stražu. Tugom i čemerom obavijena su njihova srca. Otpratili su Ga do stanice. Plač i lelek ponosnih Dalmatinaca bili su Mu poslednji Zbogom. Zbogom Kralju, Koji si nas toliko ljubio, nas i naše divno more, naša brda i naše uvale. Zbogom besmrtni Kralju...

Uz čitavu prugu kojom je prolazilo mrtvo telo Viteškog Kralja sapleo se tužan venac. Venac zahvalnog naroda, koji je s voštanicom u ruci i sa suzom na oku činio poslednji počasni špalir Velikom Pokojniku. Nepregledno mnoštvo zahvalnog naroda sjatilo se na stanicama da oda poslednju počast Njemu, Tvorcu i Vodi jugoslovenske države. I staro i mlado, i crna gospodstva odela i siromašna narodna nošnja, sve, sve je otpratilo Svoga ljubljenog Kralja. Svaki je uputio vruću molitvu Prestolju Svevišnjega za mir i upokoj Njegove svete duše i za sreće i napredak Njegova dela: Njegove Jugoslavije.

Crna je noć pala na naš beli Zagreb. Čitave reke naroda miču se prema stanici. Čekaju svoga Kralja. Ne da Ga pozdrave kao kad je dolazio u njihovu sredinu, u drugu Svoju prestonicu, nego da Mu reknu

Konj blagopočivšeg Kralja za spovedom

svoj poslednji Zbogom. Kao ukopan stoji sav taj svet. Niti zbori, niti čuje. Oči svoje upire u mrku koprenu, koja je obavila sav taj široki prostor. Čeka, strpljivo čeka. Dugački niz žućkasto-zelenkastih plamenova sokolskih bakalja osvetljuje nemo gvožđe, bleštavu površinu tračnica, kuda dolazi Onaj, koji je pao za blagodat Svoje domovine i Svog naroda. Pobožno ulazi dvorski vlak. Na čelu mu poslednje reči Velikog Pokojnika: Čuvajte Mi Jugoslaviju! Mirno! Pozdrav na desno!, prosekli su duboku tišinu. Tužni glasovi, »Bože pravde« razležu se stanicom. — Iznose Mrtvog Kralja. — Zvukovi Šopenovog posmrtnog marša, koji stežu srce i dušu, prate Ga u Dvorsku čekaonicu. Dugačke kolone defiluju pred svojim Kraljem. Stotine tisuća ljudi, od nejačadi do sedih staraca i starica, odaju Mu poslednju počast. Plač, svuda plač. Narod je izgubio svog Oca. Svog brižljivog i dobrog Oca. Rasplakani seljaci unose Ga u vagon. Njega, koji je toliko srećnih časova proveo u njihovoj sredini. Sokoli Mu čine špalir, Njemu svome Zaštitniku i velikom Sokolskom Bratu. I krenu žalobni voz sa smrtnim ostancima Kralja Viteza prema prestonici Njegovoj, prema Beogradu. Dugo je još, dugo, narod gledao za njim. Pustio je suze neka teku, neka one posvedoče ljubav, neizmernu ljubav, koju je narod Njegov gajio prema Njemu i Njegovom delu.

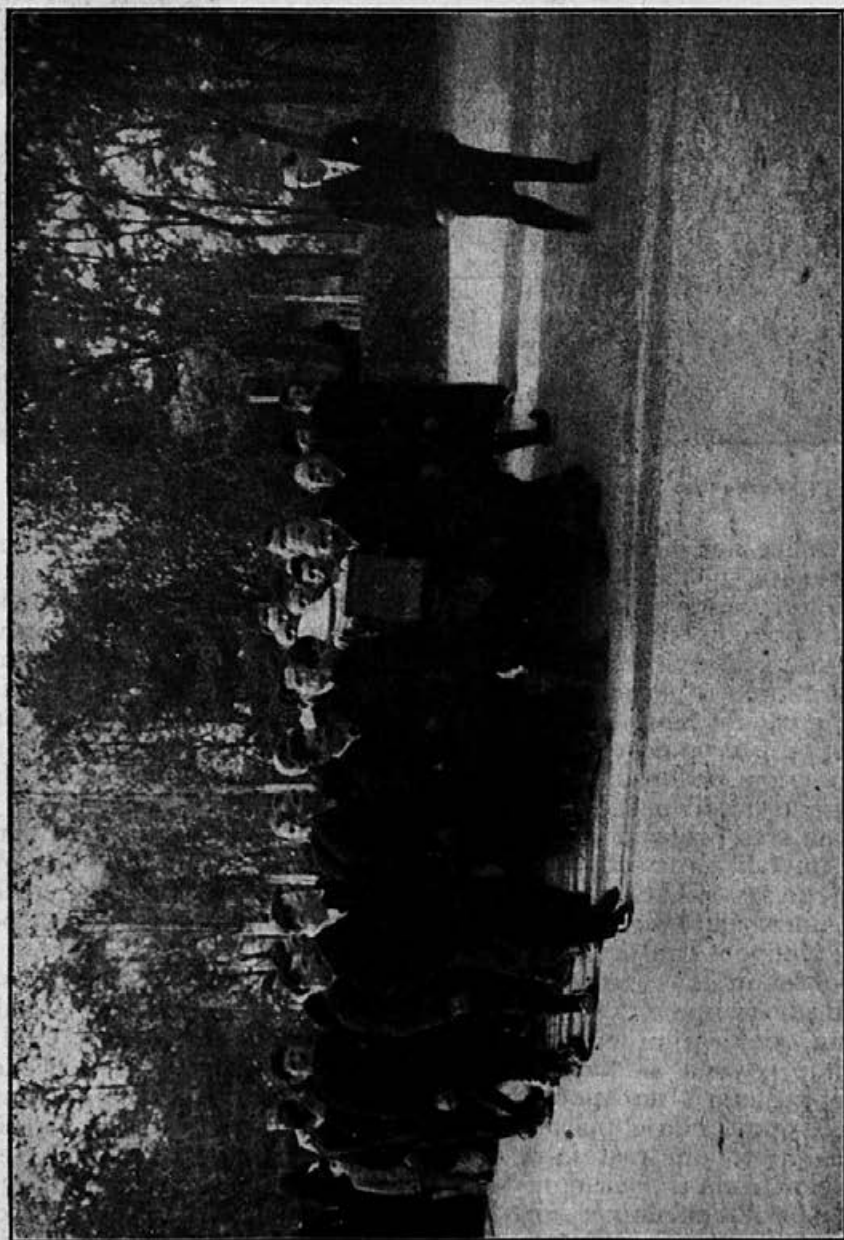
Od ucviljenog Zagreba do rasplakanog Beograda, kamo je mrtvo telo stiglo u duboku noć, svrstao se čitav lanac dobrog našeg naroda da se pokloni senima svog najvećeg Kralja. Čitave tužne kapelice, koje su rasplakano srce narodno i žuljevita seljačka ruka podigli u čast Njemu i voštanice u koštunjavim rukama staračkim pratile su Ga do našeg stolnog Beograda. Narod je klečeći odavao počast najvećem Sinu svog naroda.

Pola je noći. Beograd naš, koji je u istoriji našega naroda toliko puta obavijen crninom, u dubokoj je tami. Rasplakane duše očekuje svog Prvog Gradanina. Ničice je pao sav taj junački svet pred kovčegom Mučeničkog Kralja, a niz navorena lica starih ratnika prosule su

Kraljevska porodica uz kovčeg Kraljev pred železničkom stanicom

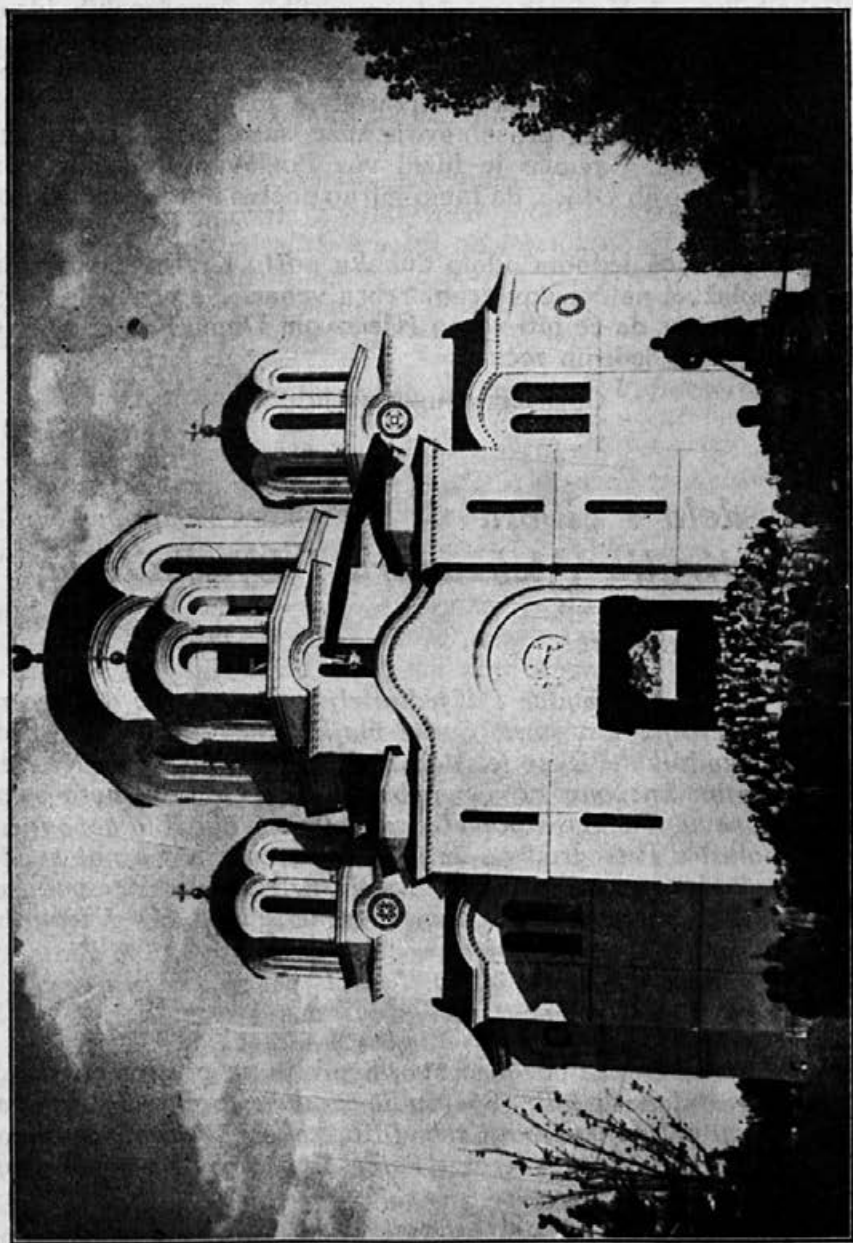
Seljaci, nosioci Karodordeve zvezde, unose Kraljev kovčeg u Kraljevsku zadužbinu na Oplencu

Kraljevska Porodica nakon Kraljeva ukopa napušta Oplenac

se suze, suze neizmerne žalosti i bola. Slomljenih srdaca, okrvavljene duše prenose smrtne ostanke Viteza Kralja u Dom Njegovih Velikih Oca. Veliki duplijer plaminja uz Velikog Pokojnika. Sokoli i vojska Njegova preuzimaju stražu. Straže svog Prvog Člana. Nastaje pravo hodočašće. Nepregledna masa naroda želi da Mu se pokloni. Njemu, Koji je niknuo u narodnoj sredini, krv narodne krvi, Koji se za njih radio i poginuo. Sav naš narod od Triglava gordoga do ponosne Šar Planine, od plavog našeg Jadrana do banatskih ravnina, sve hita da sa suzom svojom poškropi les najvećeg Sina jugoslovenskog naroda, što ga je ikada narod naš dao. Kroz duge dve noći i dva dana narod je slomljena srca prolazio uz Njega. Niti kiša, niti studen jesenjeg dana nisu ih smetali. Kroz sate i sate čekali su mirno i dostojno samo da Mu se poklone. A kolike su se tisuće naroda tužna srca morale vratiti svojim domovima, jer nisu imali sreće da na odar Njegov šapnu poslednji: Zbogom Kralju naš!

18 oktobar. Još rano ujutro narod je na nogama. Čuva svoja mesta kuda će žalobna povorka kretati. Sokolstvo se skuplja na Malom Kalimegdanu, da svojim učešćem uveliča tužni i poslednji put Kralja Mučenika. Zvona sa Saborne crkve oznanjuju širom da u njenoj nutrinji poslednji put počiva najveći Pokojnik našeg ujedinjenog naroda. Topovi odaju počast Velikom Pobedniku. Zrakoplovi kruže nad tužnim gradom, rastaju se sa svojim Komandantom. Sokolstvo sa svojim barjacima u počasnom je špaliru na Prestolonaslednikom trgu. Želi da se pokloni senima svog Velikog sokolskog Brata. I počinje da se miče tužna povorka. Pretstavnici čitavog našeg naroda, pretstavnici svih naših udruženja, naša vojska i vojske stranih savezničkih naroda, svećenstvo svih veroispovedi, pretstavnici stranih dvorova i vlada, sve Ga prati na Njegov večni počinak. Mladi naš Kralj stupa uz Svoju uzvišenu Majku iza kovčega Svog Velikog Oca. U sokolskoj je odori, kao što Mu je i duša sokolska, u koju Mu je udahnuo sokolska načela Njegov Veliki Otac, prvi naš Soko. Skršen je i tužan. Mutnih

Kraljevska zadužbina na Oplencu; nakon Kraljeva ukopa

rasplakanih očiju. Gleda Svoje Sokole, svoju narodnu vojsku. Mi Ga razumemo. I naša braća Sokoli Čehoslovaci i Poljaci pohitali su među nas, da i oni odadu dužno priznanje velikom Sokolu i velikom Slovenu.

Pred stanicom prodefilovale su strane vojske pred herojskim Kraljem, Pobednikom i Mučenikom, žrtvom velikih čovečanskih ideala, a naša je vojska poslednji put koračala uz Svog Vrhovnog Komandanta, Koji ju je vodio od pobede u pobedu konačnom oslobodenju i ujedinjenju čitavog našeg naroda. Narod je još jednom dao maha svojim bolnim osećajima i prosuo svoje suze, suze tuge i žalosti, suze vernosti i odanosti. I poneo je tužni voz Poglavara Jugoslavije na Oplenac u krug Svojih Otaca, da tamo mirno počiva i bdije nad svojom dragom zemljom.

Sokolstvo je još jednom odalo duboku poštu Kralju - Sokolu dne 19 oktobra polazući na Njegov grob srebrn venac. Na grobu Njegovu položilo je zakletvu, da će biti verno Njegovom Domu i da će se uvek držati Njegovih poslednjih reči:

Čuvaćemo Jugoslaviju!

(Kljč.)

Veličina dela i života Viteškog Kralja Aleksandra I Ujedinitelja

Rana mladost

Viteški Kralj Aleksandar I Ujedinitelj rodio se dne 17 decembra 1887 na Cetinju. Do smrti Svoje majke kneginje Zorke, kćeri pokojnog knjaza Nikole, živeo je Aleksandar sa Svojim Ocem Kraljem Petrom, tadanjim knezom, i Svojom braćom na Cetinju, nato su se preselili u Ženevu. Tamo je pohađao osnovnu školu. Bio je odličan đak. Nato polazi u Petrograd na daljnje školovanje u Vojnoj akademiji i to kao kadet u kor carskih paževa. U Petrogradu se je pokazao kao odličan đak; zanimalo su Ga sve grane nauke. O Njemu su govorili kao o mladom naučenjaku.

Prestolonaslednik

Kada se Princ Đorđe odrekao svojih prava na presto, postao je Aleksandar Prestolonaslednik. To Mu je, doduše, prekinulo redovan nauk, ali On uči dalje, marljivo i temeljito, kako bi jednom spreman zamenio svoje slavne Prede. Kralju Petru Velikom Oslobodiocu bio je desna ruka.

Pobednik u balkanskim ratovima

Inicijativom Kralja Petra došlo je do saveza balkanskih država, koje su htele da se otresu turskog jarma. Navestiše Turskoj rat. Prestolonaslednika Aleksandra zateku teški zadaci. Postaje komandantom I armije, koja u lavovskom naletu razbije tursku vojnu snagu.

Osvećeno je Kosovo i udareni temelji oslobođenju svih Jugoslovena. Osvaja Skoplje, Bitolj i Prilep i sudbina Stare Srbije je osigurana. Bugari, nahuskani od neprijatelja Slovena, navale na srpsku vojsku, ali ih Aleksandrova vojska suzbije. Bila je to druga velika pobjeda mladog Vojskovođe. Prestolonaslednik Aleksandar vraća se Svome domu ovenčan lovorikom pobjede.

Nada podjarmljenih Jugoslovena

Pobjeda mladog Prestolonaslednika Aleksandra osokolila je sav naš narod u granicama Srbije i pod tuđim gospodstvom u Austro-Ugarskoj. Svi su upirali svoje oči na junačku Srbiju i njenog pobjedničkog Prestolonaslednika. Naročito se je to očitovalo u redovima omladine, koja je s ushićenjem govorila o budućem jugoslovenskom Kralju.

Vršilac Kraljevskih dužnosti i Vrhovni Komandant

12 jula 1914 predaje blagopokojni Kralj Petar kraljevsku vlast Svome sinu Aleksandru. Znao je, da je predaje u iskusne ruke, koje će mladenačkim elanom povesti Srbiju lepšoj budućnosti i konačnom cilju svih Karađorđevića: oslobođenju i ujedinjenju svih Jugoslovena. S regenstvom preuzima Prestolonaslednik Aleksandar i vrhovnu komandu nad srpskom vojskom. Trebao je da tu vojsku oporavi i podigne iza krvavih ratova, i da je spremi za nove podvige. Od tog vremena On je uvek među Svojim vojnicima. Sokoli ih i pripravlja za ostvarenje konačnog sna svih Južnih Slovena. I navali na malenu Srbiju silna neprijateljska vojska, da je spravni sa zemljom. Mladi Regent prihvaća borbu s nejednakim neprijateljem. Sloboda i čast Otađzbine iznad svega! Prihvaćamo borbu i borićemo se za oslobođenje svih Srba, Hrvata i Slovenaca, — to Mu je bila lozinka s kojom je zagazio u krvavo ljudsko klanje. Borio se i odolevao, ali nove armije s istoka i pojačane armije sa zapada prisile srpsku vojsku da prelazi preko svoje Kalvarije, preko albanskih gudura k moru. Srbi su ostali bez svoje domovine, ali ona je živela u dušama njihovim. Skrhana i satrvana srpska vojska oporavlja se na Krfu. Prestolonaslednik Aleksandar među Svojim je vojnicima. On ih ne napušta. Deli s njima svu njihovu bol. Koliko je tragičnih momenata za tog života Srba na obalama plavog mora. Plava grobnica, kako su nazvali otok Vido, primila je u svoj hladni zagrljaj cvet srpskog dela našega naroda. Aleksandar prebacuje Svoje vojnike i Svoj izbegli narod na sigurno mesto. Sam se, iako teško bolestan, ukrcava poslednji, iako su Mu saveznici nudili svoje ratne lade da se s njima preveze. Ne, On nije hteo. On će poslednji. Putuje po stranim prestonicama i zauzima se ne samo za Srbe nego za sve Jugoslovene. Svi su Mu jednako na srcu. Stupa u srdačne veze s Jugoslovenskim odborom, i ustanavlja granice buduće Jugoslavije. Kad Mu je vojska bila spremna za daljnje borbe vodi je On na solunski front, da se odanle bori. On je uvek među Njima. Prilaze dobrovoljci iz svih jugoslovenskih krajeva. On komanduje. Razbija se neprijateljski front i Regent Aleksandar pobjedonosno

stupa u zemlju Svojih Otaca. S tim poredama oslobada se čitav naš narod, a onaj iz bivših austromadžarskih krajeva polazi dne 1 decembra u Beograd da zamoli Regenta Aleksandra da proglasi narodno ujedinjenje.

Kralj

Kada je po smrti Kralja Petra Oslobodioca stupio na Presto Aleksandar kao Kralj Srba, Hrvata i Slovenaca, počinje još predanijim radom na učvršćivanju unutaršnjeg našeg života. Stupa u narod, raspituje se o prilikama, teši, sokoli, vida narodne rane. 1929 god. rasekao je gordijski čvor, raspustio Narodnu skupštinu i ukinuo Ustav. Preuzeo je vlast u Svoje ruke. Nastalo je bratsko raspoloženje u narodu, koji je bio tako rastrovan političkim prilikama. Podeli državu na devet banovina i dade državi njeno pravo ime Jugoslavija. Raspusti i Sokolstvo i Orlovstvo i stvori jedinstveno Jugoslovensko Sokolstvo. Za starešinu postavi Svog Prvenca Sina, sadanjeg našeg uzvišenog Kralja Petra II. Našem Sokolstvu obraćao je naročitu pažnju. Ono Mu je uvek ležalo na srcu. Koliko nam je puta govorio o našim dužnostima, koliko puta nas je sokolio i potpomagao. Koliko je voleo nas Sokole svedoče i brojni barjaci i brojni srebrni venci koje nam je darovao. A nije ni druge zaboravio. Sve je podjednako ljubio, za sve je podjednako živeo kao pravi narodni Kralj, kao pravi narodni Otac.

Mirotvorac

Znajući kakve su posledice rata, On je sve Svoje sile stavio u dužnost održanja i podupiranja mira Miri zavađane države, sklapa prijateljske ugovore. Mala antanta plod je Njegova nastojanja. Balkanski sporazum Njegovo je delo. Za prijateljstvo i bratski međusobni život s Bugarskom založio je sve Svoje snage. I svugde je uspeo. Nikada nije poznavao neuspeha. Svakom radu pristupao je s punim srcem, otvorenim i istinskim srcem, i s potpunim razumevanjem. I poslednjih dana Svoga života, kada je hteo da još više doprinese učvršćenju mira u svetu, pošao je u Francusku, da na njenoj zemlji dokaže svetu srdačnost savezničkih država i da konačno uredi pitanja u duhu susedskom i prijateljskom s Italijom, pogodio Ga je kuršum podle ruke, koji je lišio života velikog Mirotvorca, Mirotvorca koji je toliko potreban današnjem kaotičnom stanju u svetu. Krv Njegova, koja je dana na žrtvenik mira i sloge doneće jednom spokojstvo narodima, a Njegovoj državi ono mesto koje joj pripada po Božjem i ljudskom pravu. Njegova su dela besmrtna, a poslednje Njegove reči, koje je u smrtnoj agoniji izustio, biće naše vodilje.

Ispustio je Svoju plemenitu dušu s osmehom na licu, s osmehom Pobjednika, i oporukom svima Jugoslovenima:

Čuvajte Jugoslaviju!

(Kljč)

Jugoslovanski mladini!

Spomenica, ki jo je poslala kraljevska banska uprava dravske banovine uredništvu »Sokoliča« v priobčitev. Spomenico je naslovil ban dravske banovine **brat dr. Drago Marušič** jugoslovanski mladini.

Pretrsujoče pojo danes zvonovi svojo žalostno pesem širom jugoslovanske zemlje, turobno se vijejo črne zastave v naših selih in mestih, vsepovsod je zavlada tuga in težka bolest. Tam, v srcu junaške Šumadije, na solnčnem Oplencu, polagajo danes k večnemu počitku zemeljske ostanke izvojevalca naše svobode, kladivarja edinstva našega naroda, neumornega graditelja njegove bodočnosti. Pogrebni obredi, katerim zlomljeni in onemogli v duhu prisostvujemo, pričajo, da je ugasnilo najdragocenejše življenje med nami, da je za vedno prenehalo biti slovansko srce — srce plemenito in junaško.

Pred solznimi očmi svojega prvorojenca, Kralja Petra II., blage Kraljice-matere Marije in naših nežnih kraljevičev Tomislava in Andreja, obdan od najvišjih činiteljev našega državnega in narodnega življenja ter predstavnikov vseh kulturnih narodov, spremljan na svoji poslednji poti od ihtečega jugoslovanskega naroda, — odhaja naš Viteški Kralj Zedinitelj k svojemu blagopokojnemu očetu Kralju Petru I. Osvoboditelju in Svojemu slavnemu pradedu Karađorđu, prvemu glasniku naše svobode. Ko se za vedno zapirajo vrata Njegovega groba, nam skrivnostno udarjajo na ušesa Njegove poslednje vladarske besede: »Čuvajte mi Jugoslavijo!«

Kratke so besede, ki jih je umirajoči Kralj jedva še mogel z muko iztisniti iz Svojega krvavečega telesa, in vendar nam razodevajo vso veličino misli, ki so v poslednjih trenutkih težile Njegovo ranjeno dušo. Jugoslaviji, za katero se je rodil, živel in umrl, je veljala Njegova poslednja skrb, Njegova poslednja želja. Ustvaril nam je Jugoslavijo, naš svobodni dom, in sedaj nam zapušča ta dragoceni zaklad, ta simbol našega ponosa in naše slave, da ga čuvamo pred viharji, ki bi kdaj utegnili pretresati svet.

Ko stojimo strti ob svežem grobu našega Velikega Kralja-Mučnika, nam uhaja spomin nazaj v vsa razdobja Njegovega trudapolnega, vendar blagoslovljenega življenja.

V duhu vidimo nežnega dečka, ki daleč od kraljevskega sijaja, živeč v najskromnejših razmerah, hodi v šole, da črpa tam znanja in modrosti za težke življenjske naloge, ki mu jih je namenila Božja Previdnost. Pred nami stoji mlad kraljevič v priprosti vojaški obleki, podrejen vsem trdotam vojaškega življenja. Saj ni več daleč čas, ko bodo zadonele bojne trombe, oznanjujoč svetu, da gre srbski narod v krvavo borbo za »krst častni i slobodu zlatnu«. In že se pojavi pred našimi duhovnimi očmi v vsej svoji mladosti in očarljivosti Prestolonaslednik kraljevine Srbije, oboroženi Vitez svoje ožje domovine ter up in nada vseh Jugoslovanov. Bliža se usodna ura odločitve... Na čelu svoje junaške armade vkoraka 24 letni Prestolonaslednik Aleksander v Dušanovo Skoplje. Tužno Kosovo polje, polje naše narodne slave in gorja, je našlo svojega Osvetnika. Ne ustavi se še Njegova noga, Njegov pogled sega dalje proti jugu. Ob obalah deročega Vardarja se vijejo trume Njegovih nepremagljivih vitezov, da uresničijo sen kraljeviča Marka in postavijo nove, od prirode določene meje svoji domovini.

Na čelu Svojih junakov se vrača Zmagovalec v Svojo prestolnico, obdan od sreče in hvaležnosti Svojega naroda.

Srbija postane naš Piemont in oči vseh Jugoslovanov so obrnjene nanjo in na njenega mladega Vojskovodjo. Ves narod od Triglava do Kajmakčalana čuti, da se bližajo veliki in strašni dogodki kot predhodniki njegovega Vstajenja.

Ni še minulo leto dni mirnega dela po krvavo izvojevani zmagi, že se zbirajo nad Evropo temni oblaki, iz katerih nastane svetovna vojna, največja katastrofa, ki je kdaj zadela svet. Mala in izmučena Srbija mora iznova pod orožje, da dovrši svoje zgodovinsko poslanstvo — osvobojenje in zedinjenje vseh Jugoslovanov. Na čelu njenih viteških armad vidimo zopet Prestolonaslednika in Regenta Aleksandra, ki vodi z daleko nadmočnim sovražnikom ogorčeno borbo na življenje in smrt. Zmaga sledi zmagi, sovražnik v begu zapušča s krvjo namočeno srbsko zemljo, ves svet se klanja veličini srbskega naroda in njegovega Vodnika-Junaka. Vojna sreča se obrne. Napadena od severa, vzhoda in zapada, mora srbska vojska zapustiti sveta tla svoje domovine in v zimskih viharjih preko albanskih gora iskati izhoda na morje, v neznano bodočnost. Na tej strašni poti čez Golgoto deli vse grozote tedanjih dni s Svojimi vojaki Prestolonaslednik Aleksander, vlivajoč jim s Svojim zgledom novega poguma in svežih moči.

Zvest svojim zaveznikom ter sledeč klicu časti in ponosa Svojega naroda, ne položi orožja. Daleč od Svoje domovine zbere Svoje junake in odide z njimi na Solun, kjer naj se dokončno odloči usoda Evrope.

V težkih in dolgotrajnih borbah minevajo meseci in leta, ponižana Srbija ječi pod strašnim jarmom okrutnega zavojevalca, obup se opaža vsepovsod. V to mučno ozračje prodre tedaj kratko povelje Regenta Aleksandra Njegovi vojski: V zmago ali smrt!

Z neodoljivim zaletom zlomijo Njegove čete sovražnikov odpor, prodirajo dalje in dalje, njihovega pohoda ne more ustaviti več nobena sila. Naprej, v domovino, v Jugoslavijo!

Vzradoščena pozdravlja srbska zemlja svojega Rešitelja, ki se drugič vrača kot slavljén Zmagovalec v Svoje prestolno mesto Beograd.

Tej zmagi srbskega orožja sledijo usodni dogodki na vseh evropskih bojiščih. Sovražniki viteške Srbije polagajo orožje, topovi na bojnih poljanah utihnejo, nam vsem pa zasiže stoletja zaželeno in težko pričakovano solnce Svobode.

Slovinci, Hrvati in Srbi, sinovi enega jugoslovanskega naroda, izročimo vodstvo svoje usode najvrednejšemu med nami: Njegovemu Kraljevskemu Visočanstvu Regentu Aleksandru. Na zgodovinski dan 1. decembra 1918. proglasi On pred predstavniki celokupnega naroda zedinjenje jugoslovanskega naroda v svobodni kraljevini Jugoslaviji.

Nove dolžnosti in nova bremena so morala sprejeti Njegova v nadčloveških borbah preizkušena ramena. Dom, ki nam ga je po tolikih mukah postavil, je bilo treba urediti tako, da bosta v njem zavladala mir in blagostanje, da bodo pod njegovo streho zadovoljni Slovenci, Hrvati in Srbi. Pred to težko nalogo je zgodovina postavila blagopokojnega Kralja Aleksandra I.

Komaj smo se zavedli blagodati pridobljene svobode, že so kot posledica naše nesrečne preteklosti jeli divjati notranji viharji in ogražati to, kar je bilo s krvjo priborjeno. V teh mučnih notranjih borbah vidimo Kralja Aleksandra neomajno na braniku narodove

svobode stoječega in vsem razdornim silam neustrašno kljubujočega. Vse ostalo more postati predmet mirnega dogovora in bratskega sporazuma, samo edinstvo države in naroda mora ostati nedotakljivo, — to je temeljno načelo njegovega vladarskega pojmovanja. Bili so v prvem petnajstletju časi, ko smo obupavali že sami nad seboj, nad svojim Kraljem nismo obupali nikdar. On je stal kot granit sredi razburkanih valov in edino od Njega je narod pričakoval rešitve iz neznoznega stanja.

Oslonjen na nedeljeno zaupanje Svojega naroda je imel Kralj Aleksander pogum, da vzame usodo težko ogrožene domovine sam v Svoje roke in z zgodovinskim šestojanuarskim manifestom pokaže narodu nova pota, ki so se izkazala kot dobra in edino rešilna. Samo Njemu se imamo zahvaliti, da je narod po tolikih zablodah našel samega sebe, da je jugoslovansko državno in narodno edinstvo postalo svetinja, katere se ne bo odslej nihče več drznil osporavati ali celo omadeževati.

Njegovo življenjsko delo pa s tem še ni bilo dokončano. Ko je zavladal v domovini notranji mir, je usmeril Kralj Aleksander Svoja prizadevanja za tem, da pribori kraljevini Jugoslaviji v zunanjem svetu oni položaj, ki ji po njeni velikosti, vrednosti njenega prebivalstva in njeni slavni preteklosti pripada. Tesne zveze, ki jih je sklenil z mogočnimi državami, so dvignile veljavo in sloves jugoslovanskega naroda v širnem svetu, vsem tem njegovim naporom pa je bila za podlago vzvišena misel svetovnega miru ter složnega sožitja med narodi. Temu visokemu namenu je služila njegova nedavna pot v prestolnico bratskega bolgarskega naroda, njemu je bilo posvečeno potovanje v zavezniško Francijo, s katerega se je vrnilo samo njegovo prestreljeno in izmučeno telo, da najde svoj večni mir v sveti jugoslovanski zemlji.

Spremljali smo našega Mučenika na njegovih zgodovinskih potih in v glavnih potezah očrtali lik tega nesmrtnega Kralja-človeka, Kralja-junaka in Kralja-državnika. Vse človeške in vladarske vrline so bile v Njem poseobljene v toliki meri, da ga svet po vsej pravici prišteva najmočnejšim in najznačilnejšim osebnostim današnje dobe. Z močno roko, svetlim umom in toplim srcem je vodil ta pravljčni Junak naš narod v srečo in slavo in ko je bil na najvišjem vzponu, je moral pasti kot tragična žrtev zločinske roke propalih in prodanih izvržkov človeške družbe.

Nad njegovim prezgodnim grobom žaluje ves kulturni svet, jugoslovanski narod se pa s škripajočimi zobmi zvija v nepopisni tugi in neutešni bolesi. Ugrabili so nam skrbnega Očeta, ubili od Boga nam poslanega Vodnika, misleč, da s tem gnusnim zločinom zrušijo stavbo, ki jo je gradil vse Svoje življenje s srcem, umom in krvjo. Zadali so nam rano na najobčutljivejšem mestu, ki nas neznožno skeli in peče. Ali kot ranjen lev bo užaljeni jugoslovanski narod na to podlo nakano odgovoril tako, da bodo razočarani vsi tisti od blizu in daleč, ki so si obetali sramotnih uspehov od tega peklenskega zločina.

In vendar že pronica v tugo naše razžaloščene duše prvi svetli žarek radosti. Blagopokojni Viteški Kralj Zedinitelj nam zapušča tri Svoje ljubljence, Petra, Tomislava in Andreja, — kri Svoje krvi. Kdo ne pozna ljubkih treh Kraljevičev-Sokoličev, ki so prihajali vsako leto tako radi na slovensko zemljo, da se v raju naših planin nasrkajo zdravja in naužijejo nedolžne mladosti! Z njimi, ki jim je kruta usoda

vzela najboljšega očeta, žalujemo vsi, z njimi žalujejo vrhovi naših gora, naše bistré vode in naši temni gozdovi.

Oči nas vseh so v teh pretresljivih trenutkih obrnjene na nežno obličje našega ljubljenege Peterčka, prvorojenca blagopokojnega Kralja-Mučenika. Z ganljivimi očetovskimi besedami ga je njegov Kraljevski Roditelj pred mesecem dni napotil v daljno tujino, da si razširi tam svoje obzorje ter prisvoji znanje, izobrazbo in sposobnost za težke in odgovorne naloge, ki ga čakajo v življenju. V radost in ponos svojih učiteljev je mladi naš Prestolonaslednik baš začel razvijati vse vrline svojega uma in značaja, ko so mu morali sporočiti pretresljivo vest, da je konec Njegove toliko lepega obetajoče mladosti, da pokriva v tem trenutku Njegovo nežno glavico že težka, ali slavna Kraljevska krona Karađorđevićev. Brez odlaganja je zapustil Svoje drage šolske tovariše in sledil klicu Domovine, ki ga je kot Kralja Petra II., svojega najvišjega Vladarja in Vodnika navdušeno sprejela v svojo sredo. Mlad še po letih, a vendar nam vliva v teh strašnih dneh, ki jih preživljamo, voljo, pogum in nezlomljivo samozavest. Po Njegovih žilah se pretaka kri Velikega Kralja in Karađorđevićeva kri nikdar ne vara. Ni prevaril pričakovanj naroda slavni Karađorđe, niti Velika Kralja Peter I. Osvoboditelj in Aleksander I. Zedinitelj, prav tako bo jugoslovanski narod imel v Nj. Vel. Kralju Petru II. Vladarja, ki bo bedel nad njegovo svobodo in ga po stopinjah Svojih nesmrtnih Prednikov vodil v slavo in srečo.

Z našim mladim Kraljem si tesno povezana zlasti Ti, jugoslovanska mladina. Z Njim si se tako rekoč rodila, z Njim doraščaš in z Njim boš doživela lepše in svetlejše dni. Na današnji dan, ko je pokrila truplo Kralja Mučenika ranjena jugoslovanska zemlja, se v duhu zgrni okrog prestola Njegovega Veličanstva Kralja Petra II., in Mu prisezi, da si samo Njegova, da Njemu odstopaš svoja vroča srca in svoje jeklene mišice.

Dostojanstven mir je zavladal širom razžaloščene jugoslovanske domovine. V veličini in grozoti te tišine se čuje en sam utrip, ena sama duša in eno srce, srce težko ranjenega, ali združenega in čvrsto sklenjenega jugoslovanskega naroda, ki pozdravlja v svojim novem Kralju glasnika in tvorca srečne in slavne bodočnosti.

»Čuvajte mi Jugoslavijo!« S temi besedami Si izdihnil Svojo blago dušo, naš Veliki Mučenik. Ne samo čuvali, složno jo bomo gradili in delali, da postane močna in silna, da postane veličasten spomenik Tvojega nesmrtnega življenjskega dela. Pred prestolom Tvojega Prvorojenega Sina se Ti zaklinjamo, da bo Tvoja nedolžno prelita kri maščevana.

Počivaj mirno v Svojem hladnem Domu, naš nepozabni Gospodar! Ne boj se, Tvoje oporoko bomo izvršili!

Jugoslavija živi in bo večno živela, kakor bo večno živelo med jugoslovanskim narodom ime Viteškega Kralja Aleksandra I., Zedinitelja.

Viteški Kralj Aleksander I., Zedinitelj, je mrtev, naj živi Kralj Peter II.!

V Ljubljani, na dan pogreba Njegovega Veličanstva, Viteškega kralja Aleksandra I., Zedinitelja (18. oktobra 1934).

Dr. DRAGO MARUŠIČ
ban Dravske banovine

...
...
...

Buči, buči morje Adrijsko... Morje, o katerem je mehka duša Slovana zložila tužno pesem. Morje, ki je videlo toliko tuge in bolesti, ki je slišalo toliko vzdihljajev, preko katerega se je upiral zasanjan pogled nesrečnega Slovana tja v neznosno daljo — pričakujoč svoje odrešitve. Gnevno je zabučalo, razburkalo se je, ko je sprejelo v svoj objem mrtvega gospodarja svojega. Onega, ki je odprl pot soncu, da bi i njemu večno sijalo nad njegovimi sinjimi valovi.

Morje Adrijsko je doživelo svoj najtužnejši dan. Tiho je vzhlopalo, s penečimi se solzami svojimi božalo granitno grudo jugoslovansko, kakor da bi hotelo utešiti jo v njeni neizmerni bolečini. Pelo je žalostno pesem tisočem svojih sinov, ki so sklonjenih glav nemo pričakovali kri svoje krvi, očeta svojega, brata — nežnega skrbnika. Prisluhnilo je bitju njihovih src, pesmi jeklenih ptic — čuvarjev svojih. Zazibalo je na svojih valovitih prsih jeklene čuvarje njenega miru. Šepetalo jim je nežno, čarobno pravljico nedavnih dni...

Ne buči morje, onemelo je, ko je po njem jekleni brod prinesel hladno truplo njenega najboljšega, najljubljenejšega sina. Zaplakali so otroci njegovi, zaječal je granit! Kot grom, kot krik proti krivici se je iztrgal vzdih iz jeklenih topovskih žrel, zapeli so zvonovi svojo tužno pesem in jo ponesli v višave Vsemogočnemu kot vest, da se je vrnil, nezasluženo razžaljen, dobri — mrtvi gospodar.

Naš Kralj, vrnil Si se k nam. Utrujen. Hladen. Mrtev. Omagal Si kot Sokol z zlomljenimi krili.

Krivica je stegnila po Tebi svojo krvavo, mrzko roko. Tvoje, v borbah za svoj dom oslabeledo telo je negibno.

Tvoje oči, iz katerih je sijala sama krotkost in dobrota, so se zaprle. Tvoje srce se je umirilo...

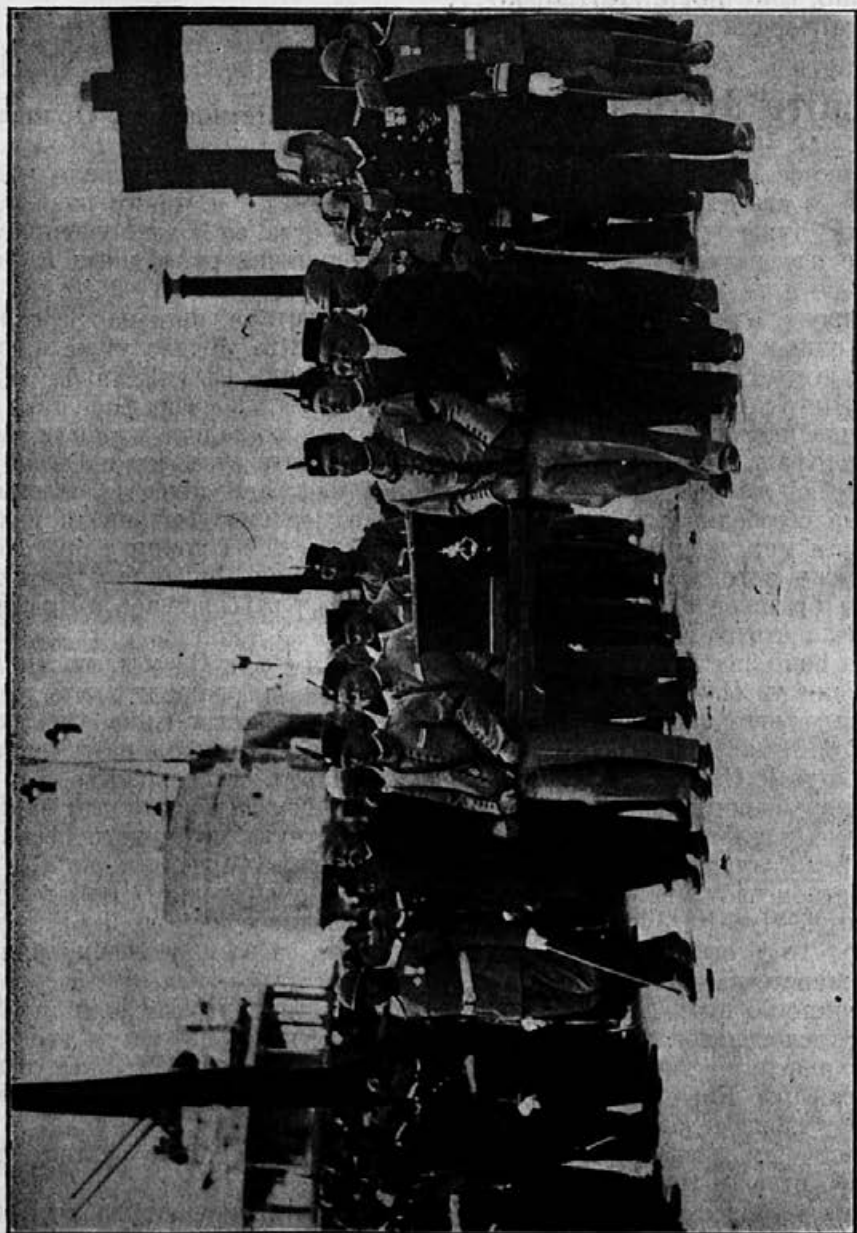
Naš Kralj! Vrnil Si se — mrtev, a vrnil Si se... Hitel si k nam, v svoj dom, kjer bo mir... kjer boš sladko spal, kjer Te ljubi vse, kjer bo čuvalo vse, da se Tvoj sladki sen ne vznemiri.

Nazaj, domov Si prišel. K nam, kjer bi se nihče ne usodil Tvoj otroško dobri smešek spačiti v predsmrtni muki.

Nazaj. Prihitel Si k nam pod varstvo naše ljubezni, da slišiš zopet Svojo besedo, da vidiš zopet naše poglede, ki Ti vračajo zvestobo za zvestobo — žal prepozno... Ne potrebuješ Ti ničesar več. Le mir, le mir, ki Si ga sejal v življenju, ki Si za njega plačal svojo dragoceno kri, ki Si prinesel za njega na žrtvenik Sebe — očeta Malčkov svojih, — Soproga Matere Njihove; ta mir bomo čuvali kot Tvoj poslednji dragoceni dar. Shranili ga bomo v svojih srcih, ki ga bodo čuvala in branila, če treba — kakor Ti — z življenjem svojim... Spavaj vitez. Spavaj junak. Spavaj Sokol naš, naš Kralj. Tvoj duh je zapustil tesni grob. On bo med nami. Bdel bo nad prestolom Tvojega Sina. Čuval bo nas vse, čuval bo nad Tvojo Jugoslavijo. A mi, Sokoli Tvoji, bomo sveto izpolnili Tvoje poslednje izročilo, ki so ga zašepetale Tvoje ustne v predsmrtni muki. In če so mehka naša srca, bo trda naša pest tedaj, ko bo kdo stegnil roko po Tvoji zapaščini. Spavaj Kralj. Saj si doma... Saj si zopet pri nas...

Po poti, prvič za Te z rožami posuti, smo Te ponesli tja, v mirno cerkvico, ki jo je sezidala Tvoja ljubezen in hvaležnost do Svojega Očeta. K Njemu smo Te položili, kjer se boš spočil, kjer boš — ah!

U Splitu: Sokoli prenose Kraljev kovčeg s katefalke na Gatu majora Stojana u železničku stanicu i u dvorski voz

— првић наџел прави мир. С цветјем бомо китили Твој гроб. С цветјем, ки га бомо засејали в недолжних срцих Соколићев. Спавај, Краљ. Прислухни морју, ки Те је zazибало в последњи, непробудни сан. Прислухни његови песми, ки Ти бо слајшала Твој покој. Спавај, Краљ.

Тиho, тиho морје Адријанско...

Краљ спава...

„Чувајте Југославију!“

Пр. Петровачки, Орловат

Умро је Краљ! Престало је да куца срце Оца, које је знало подједнако за све да куца. Наш соколски род, обавијен је црним плаштом жалости. Душе су нам препуне бола, очи пуне суза, за Њим Мучеником, Који је пао на олтар Мира свег света. Злочиначка рука дигла се на Њега.

Умро је Краљ! Остали смо Соколи без Родитеља, који нас је свим жаром очинске љубави волео је и за нас се бринуо. Једина утеха наша остала је у Нашег Брата Старешину, Наследника Свог Великог Оца, Краља Петра Другог. Нараштају драги, синови Великог Оца Паћеника и Мученика, погните главе у знак превелике и ненакнадиве жалости, јер је умро Краљ Александар Први, Соко! Не жалите суза, јер и Он није живот Свој жалио, дао Га је, не Себе већ нас ради. Хтео је да нама млађима обезбеди лепшу и бољу будућност, јер само Он зна да цени слободу и мир, који је прешао Голготу живота, да на концу у братској Француској нађе смрт и заклопи за свагда Своје очи. Пошао је у братски загрљај братског народа, и место топлоте загрљаја нашао је хладна нитковска и отпадничка зрна.

Ми ћемо знати да сачувамо успомену на Њега, и Он у нама живи. Привијени уз Нашег Краља-Старешину, нећемо заборавити Њега, него ћемо више него икада у души и срцу бити уз Његовог Сина. Он сада нема Родитеља, нема Оца да Му Он у Његовим младим годинама савета даде. Остао је Сиротан, али је уз Њега цео Народ, све Соколство.

Нису успели крвници, већ су више допринели да волимо свој народ и чувамо народно јединство, као што мајка чува своје новорођенче. Вечно ћемо слушати последње речи Великог Краља Мученика, који је и на самртном часу мислио на Свој народ када је изговорио »Чувајте Југославију!« Чувајте Југославију за коју је Он живео и умро. То је дело Његово. То је светиња наша, за коју живимо, а за коју хоћемо наше младе животе да дамо ако то буде требало.

Обришимо сузе, подигнимо високо чело и узвикнимо: Крвници народа Југословенског, нисте успели! Нећете успети, јер нас везује неограничена и несаломљива љубав према Отаџбини и Младом Краљу, узданици рањавог Народа Југословенског! Успели сте да нас још чвршће збијете у наше редове.

Доста нам је зла нашег, незаситљивци! Пуно је срце и оставите га на миру, нека се грца у свом болу.

Краљу Мучениче, Оче, Сине напаћеног Народа, спавај сном Праведника, јер си живот Свој дао на Олтар Мира! Твоје речи дубоко су урезане у наша срца. Соколи ће знати да живе по Твојој опоруци.

Млади Краљу наш, Богу се молимо окупљени око Тебе, за Твој напредак да би могао повести Свој Народ путем, који Ти је Твој Велики Отац оставио. Уз Тебе смо и за Тебе смо!

Нека је вечна слава и хвала Краљу Мученику!

Чувајмо Југославију!

Petnajst let Jugoslovenskega Prekmurja

Dr. Maks Robič, profesor učit. šole v Ljubljani

I. Kratek zemljepisni pregled

Ena izmed najvažnejših in najlepših pokrajin velike Jugoslavije je Prekmurje, prekmursko ljudstvo pa eno izmed najsimpatičnejših, kar sem jih dozdaj spoznal. Žal pa spadata i ta predel i to ljudstvo med najmanj znane v naši državi. Zato sem se prav rad odzval povabilu g. urednika, naj za 15-letnico osvoboditve Prekmurja iz tisočletne odvisnosti od Ogrov — dne 12. avgusta 1919 so ga jugoslovanske čete zasedle — napišem vrsto člankov o teh tako malo znanih krajih in ljudeh, kjer in med katerimi sem prebil kot profesor drž. realne gimnazije v Murski Soboti pet lepih in srečnih let. S tem bom vsaj pri sokolski mladini odpravil to za Prekmurje krivično in za Jugoslavijo škodljivo neznanje.

1. Tokrat hočem podati mladim bravcem Sokoliča kratek zemljepisni pregled Prekmurja, vendar pa se moram najprej ustaviti pri imenu ljudstva in dežele. Sami sebe imenujejo po starem Slovane (edini: Sloven), svojo govorico pa slovensko. Ohranili so torej vse do danes zase in za svoj jezik ono ime, ki je bilo prvotno vsem Slovanom skupno. Ogrri, njihovi tisočletni gospodarji, jih imenujejo Tóte (Tót je staro ogrsko ime za Slovane sploh), pokrajino pa Tótság, kakor imajo tudi nekatera starejša ogrska imena tamčšnjih krajev predstavek Tót-, na pr. Tót-Keresztúr za Križevce. Nemci rabijo za Prekmurca izraz Wend(e), kar je zopet staro nemško ime za vse Slovane (Wenden ali Winden). Po nemškem zgledu so pozneje začeli Ogrri imenovati to pokrajino Vendvidék (vidék = ogrski pokrajina). Bližnji štajerski Slovenci onstran Mure rabijo že od nekdanj imena Prekmurce, Prekmurje in prekmurski (in ta ime na so postala po svetovni vojni tudi uradna). Ponekod jih imenujejo Slovenci ci so jih do osvoboditve imenovali navadno ogrske Slovence. Starega domačega enotnega imena za vso pokrajino ni, ker pod Ogrri nikoli ni tvorila upravne enote, v najnovjšem času pa se nekateri domači in drugi izobraženci trudijo, da bi se uvedlo ime Slovenska krajina. Jaz bom rabil izraz Prekmurje, ki je tudi zgodovinsko utemeljeno, saj se v srednjeveških listinah zagrebške škofije imenuje districtus ex altera parte Murae, to je dobesedno prevedeno: okraj z one strani Mure.¹

2. Kje pa torej leži ta dežela s tolikimi imeni? me bodo nestrpno izpraševali mladi Sokoli. Prekmurje² je skrajni severnovzhodni del Dravske banovine (sreza Murska Sobotna in Dolnja Lendava) in najsevernejši del vse Jugoslavije, na levem bregu Mure od južnovzhodno Radgone (Radkersburg) v Avstriji do izliva Krke v Ledavo in Ledave v Muro. Na jugu meji Prekmurje na Savsko banovino (sreza Čakovec in Prelog), na vzhodu in severu na Ogrsko³, na zapadu pa na Avstrijo.

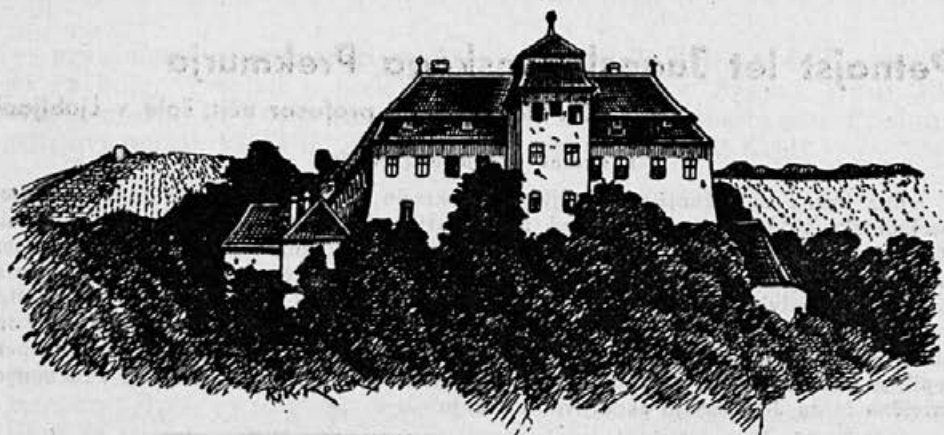

Cerkev v Dolnji Lendavi

¹ Д-р Ковачић: Прекомурје (Браство XVIII, 31 књига Друштва Св. Саве, Београд 1924, стр. 101.

² Glej zemljevid kraljevine Jugoslavije!

³ To je staro slovansko ime za deželo in državo tega finsko-ogrskoga naroda, ki se sam imenuje Madjar (magyar), svojo državo pa Magyarország.

Dolnjelendavski grad

Prekmurje je za Jugoslovane jako velikega pomena. Z njim smo dobili dragoceno nadomestilo za izgube v korist Avstrije, kjer živi na avstrijskem Koroškem nad 90.000 Jugoslovanov, in zlasti v korist Italije, kjer je okoli 600.000 Jugoslovanov.⁴ Malemu narodu ne more biti brezpomembna niti ena stotica njegovih pripadnikov, kaj šele pokrajina, kakršna je Prekmurje, ki šteje nad 90.000 prebivalcev! Ze to število stavi narodni pomen Premurja izven dvoma. Tudi o njegovi strateški važnosti se bo hitro prepričal vsak, kdor le količkaj razume vojaške stvari in pregleda zemljevid. Videl bo, da sega Prekmurje globoko v desno krilo vsake vojske, ki bi kdaj hotela vdreti v Jugoslavijo od severne strani. Zato se da prav iz Prekmurja nevarno ogražati zaledje vsake take vojske.

Ze iz teh dveh razlogov ne sme noben dober Jugoslovan teh krajev omalovaževati in zanemarjati, temveč se mora zanje zanimati, jih ljubiti in čuvati!

3. Prekmurje, čigar površina iznaša okoli 970 km², zavzema do dveh tretjin 300 do 400 m visoko gričevje, ki ga sekajo globoke doline z mnogimi potoki; največji izmed njih je Ledava. Po prisojnih pobočjih je še vedno precej vinogradov, preden se je tod pojavila trtna uš, pa jih je bilo še mnogo več. Sicer pa je gričevje na mnogih mestih prodnato, pokrivajo ga gozdovi, njive, sadovnjaki in pašniki. Mnogo plodovitejše so doline, posebno pa do 15 km široka ravnina ob Muri.

Podnebje je izrazito panonsko z rano pomladjo in pozno jesenjo.

Sedanje jugoslovansko Prekmurje pa se ne krije popolnoma z ozemljem, na katerem že od nekaj kot večina prebivajo prekmurški Slovenci. Nekaj slovenskih vasi je namreč ostalo izven mej današnje Jugoslavije pod Ogrsko. Te vasi se vlečejo v vedno ožjem pasu vse do Rabe pri Monoštru (Szent Gotthárd). Po ogrskem uradnem štetju l. 1890., ki jih je kot zadnje izkazovalo kot Slovence ali Vende, je bilo teh Rabskih Slovencev 4586, vendar pa jih je brez dvoma več, pač okoli 6000. Na zapadnem Ogrskem, posebno pa na sedaj avstrijskem Gradiščanskem (Burgenland) je — mimogrede rečeno, še mnogo tako zvanih Gradiščanskih Hrvatov.⁵ Štetje iz l. 1910. jih je dalo že med »druge narodnosti«, h katerim so šteli tudi — cigane. Tako so hoteli neki ogrski krogi zabrisati vse sledove Jugoslovanov v teh krajih.⁶ Sploh so skušali Prekmurce prepričati, da so poseben, popolnoma samostojen, od drugih Slovanov, zlasti pa od Slovencev povsem različen narod. Vendar pa ta ukana ni uspela, ker je med Prekmurci vedno živela zavest, da so bratje bližnjih Slovencev

⁴ Naši onstran meje, Ljubljana 1933, str. 23 in 77.

⁵ Naši onstran meje, str. 94 ss. in Prekmurje, spisal univ. prof. dr. M. Slavič, Ljubljana 1921, str. 66.

⁶ Kolikor sem mogel med vojno in po vojni spoznati na licu mesta ogrske razmere, moram reči, da je ogrsko ljudstvo dobro, marljivo in zvesto, visoko ceni red, prijateljstvo, gosta in mir, mnogo gorja pa njemu in njegovim sosedom povzročajo nekateri tako zvani višji krogi, ki imajo veliko besedo v deželi in so tem brezobzirnejši, čim manj čiste ogrske krvi se pretaka po njihovih žilah.

in veja velikega jugoslovanskega drevesa.⁷ Tako imamo torej neodrešene brate tudi v južnozpadnem kotu Ogrskega in posebno na vzhodu Avstrije.

Za razmejitev na tem mestu namreč l. 1919, niso bili edino merodajni narodnostni, temveč tudi zemljepisni razlogi in za severno mejo jugoslovanskega Prekmurja se je vzela razvodnica med pritoki Mure in Rabe, za vzhodno pa razvodnica med pritoki Ledave in Krke. Tako so ostale one slovenske vasi pri ogrski državi.

Razen tega imajo še nekatere vasi na levem bregu Mure v Avstriji okoli Radgone močno prekmursko-slovensko manjšino. V te vasi so se namreč selili Prekmurci iz svoje hudo preobljudene ožje domovine v novejšem času še pred svetovno vojno. Poedini Prekmurci so se prav tako že pred l. 1914, naseljevali tudi po bližnjem Murskem polju in vzhodnem delu Slovenskih goric, v prav lepem številu pa v Apaški kotlini in se tam izkazali proti Nemcem za narodno še odpornejše kakor domače štajersko-slovensko prebivalstvo. To naseljevanje se po vonji nadaljuje v še večjem obsegu.

4. Na drugi strani pa smo dobili nekaj nemških in ogrskih vasi. Nemci so ob severnozpadni meji proti Avstriji, Ogrji pa ob vzhodni meji proti Ogrskemu.

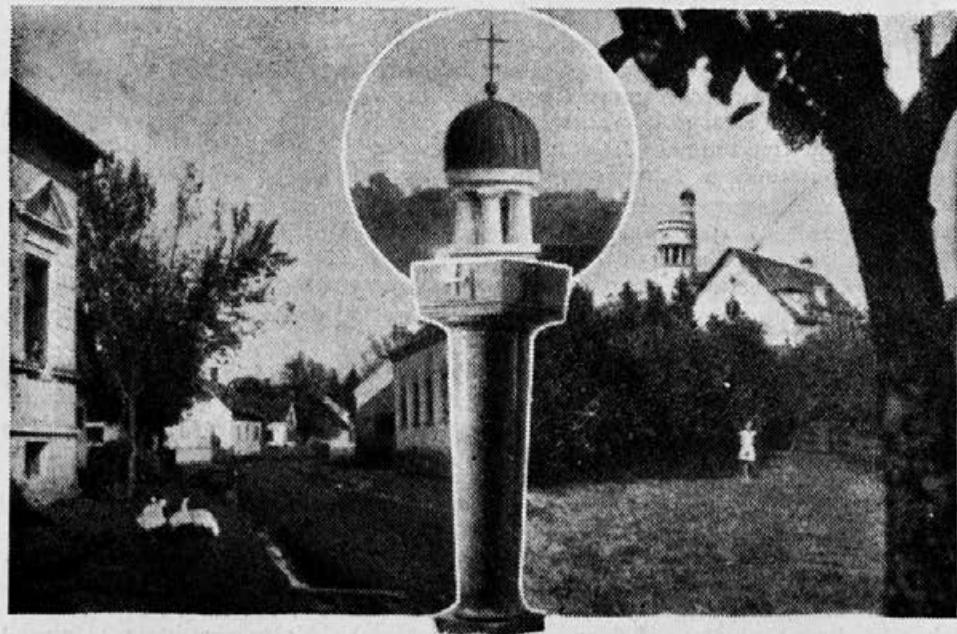
Tudi v verskem oziru kaže Prekmurje zanimivo pestrost, mnogo večjo kakor ostali deli Dravske banovine. Poleg katoliške večine je še znatna evangeličanska manjšina augsburške izpovedi, nekaj pa je še kalvincev, izraelitov, pravoslavnih, mohamedancev in drugih. Pravoslavni in mohamedanci so prišli v Prekmurje šele po osvoboditvi kot uradniki, častniki in zlasti kot vojaki.

Prekmurje se ne sme — kakor se še vedno dogaja, zamenjavati z Medjimurjem, ki leži med doljno Muro in Dravo ter spada k Savski banovini.

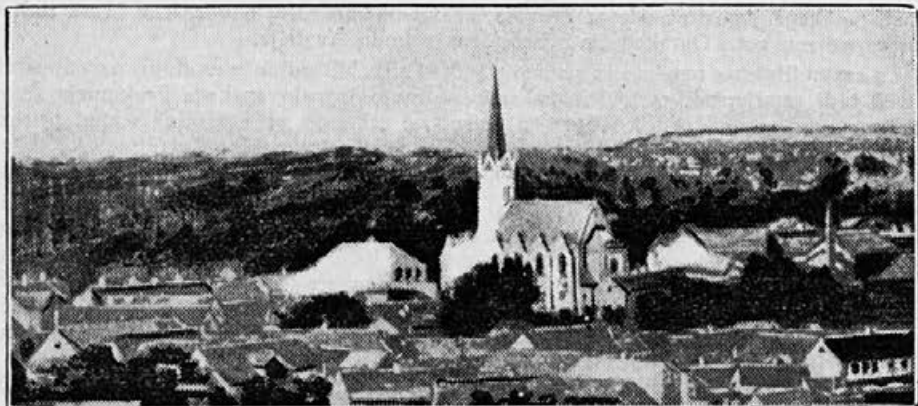
5. Domačini delijo svoje ozemlje na tri dele: severni, gričevnati del imenujejo Goričko, srednji, prehodni del Ravensko, južni, nižinski del pa Dolinsko.

Prekmurske prirodne lepote ter najvažnejše kraje in znamenitosti si najlaže ogledamo, če vzamemo popotno palico v roke in se odpravimo v Prekmurje. Potovanje nam ne bo težavno, ker ima Prekmurje mnogo vobče dobrih cest. Pri Dolnji Lendavi stopi na prekmurska tla glavna cesta, ki prihaja iz Čakovca, in se cepi na dve veji.

⁷ M. Slavič, Prekmurje, zlasti str. 3—4.

Bogojna: Del ulice — Steber v cerkvi — Severni stolpič — Župna cerkev (arh. Plečnik)

Murska Sobota

Prva vodi po ravnini Mure preko Črensovcev, Beltincev in drugih vasi v Mursko Soboto in na eni strani v Radgono, na drugi pa preko Goričkega do Rabe. Druga veja teče ob vznožju gričevja preko Dobrovnika in Bogojine v Monošter. Tretja pa gre v vzhodni smeri po dolini Krke v Sobotišče (Szombathely, Steinamanger) na Ogrskem.

Železnici sta v Prekmurju dve: prva gre iz Čakovca preko Dolnje Lendave na Ogrsko, druga pa iz Ormoža preko Ljutomera v Mursko Soboto in Hodoš ter dalje prav tako na Ogrsko.

Če se peljemo z železnico iz Zagreba preko Varaždina in Čakovca v Prekmurje, je prva prekmurska postaja Dolnja Lendava.

Dolnja Lendava (okoli 3000 prebivalcev) je čeden trg s tlakovano glavno ulico, sedež sreskega načelstva in sodišča, ima vojaško posadko, meščansko šolo in nekaj tovarn. Glavna znamenitost Dolnje Lendave je poleg grada ljubka kapelica Svete Trojice na vrhu Lendavskih gor, v katerih pridelujejo dobro vinsko kapljico. Okoli kapelice je idilično pokopališče, v nji pa znamenita mumija generala grofa Mihaela Hadika († 1733). S tega vrha je krasen razgled daleč naokoli. Z njega imamo pregled skoro preko vsega Prekmurja in sosednjih pokrajin. Okoli Dolnje Lendave so imeli pred izvedbo agrarne reforme grofi Eszterházy-i obširno, 16.000 oralov obsegajoče veleposestvo, ki je sedaj porazdeljeno med domačine, dobrovoljce in primorske begunce. V mestu samem in v nekaterih bližnjih vaseh je precej prebivalstva ogrske narodnosti. Če krenemo peš ali z avtobusom po cesti, ki drži na desno, pridemo mimo Dobrovnika, starinskega Turnišča in drugih vasi v vas Bogojino.

Bogojina je znamenita zato, ker je bila skupno s Črenšovci že pred vojno najbolj narodno zaveden kraj v Prekmurju. Tu je po vojni ljubljanski arhitekt mojster Plečnik na izviren način prezidal in dozidal katoliško župno cerkev. Posebno svojski je od daleč vidni cerkveni stolp, s katerega imaš krasen razgled.

Iz Bogojine pridemo skoz Tešanovce, Moravce in druge vasi v **Martjance**, ki imajo znamenito in staro katoliško cerkev.

Iz Martjancev nimamo več daleč v **Mursko Soboto** (okoli 3000 prebivalcev) glavno mesto Prekmurja. Ta kraj, ki leži široko razprostranjen povsem v ravnini med samimi polji, je sedež sreskega načelstva in sodišča, ima vojaško posadko, nižjo gimnazijo, bolnico, zdravstveni dom, po eno prav lepo katoliško, evangeličansko in izraelitsko svetišče. V krasnem parku po angleškem okusu je zanimiv gradič, nekoč last grofov Szappáry-jev, ki so imeli v njem lepo knjižnico, galerijo slik in lovsko zbirko, tod okoli pa mnogo zemlje. V Murski Soboti je močno razvita trgovina, moderna klavnica in tovarna mesnih izdelkov, majhen Chicago.

Iz Murske Sobote krenemo proti severovzhodu na Goričko med prekmursko-slovenske protestante. Z gričev se beli in gleda daleč naokoli več cerkev, ene katoliške kakor Sv. Benedik in Sv. Šebeščan, druge protestantske. Važna protestantska postojanka so **Križevci**, »prekmurski evangeličanski Rim«.

Če gremo iz Križevcev proti severu v dolino, pridemo v Petrovce. Proti vzhodu nimamo več daleč do Hodoša in ogrske meje, vendar pa se rajši obrnemo proti zapadu, da pridemo čez hribe in doline v Gornjo Lendavo, kjer je starinski grad grofov Batthyany-jev, poln zgodovinskih zanimivosti. Iz Gornje Lendave, ki jo imenujejo domačini kratkomo Grad, pridemo k Sv. Juriju ter v lepo in rodovitno dolino Ledave, ki nas vodi proti jugu mimo Cankove nazaj v Mursko Soboto. Z leve strani nas skoro ves čas opazujejo na visokem griču ležeči **Bodonci**, kjer je ena izmed najstarejših evangeličanskih cerkev v Prekmurju (konec XVIII. stoletja).

Preden se vrnemo v Mursko Soboto, si še lahko ogledamo cigansko naselbino v Pušči, pred slovesom od prekmurske metropole in Prekmurja pa se še izplača ogledati si **Tišino** s staro katoliško cerkvijo in lepim gradičem. Vredno si je ogledati tudi **Beltince**, kjer sta lep gradič grofice Zichy in moderna semenogojška postaja. Če gremo iz Murske Sobotne peš v Beltince, moramo skoz **Rakičan**, čigar grad obdaja prav tako lep park. Kakor garda stojijo ob tej in drugih ravnoizpeljanih prekmurskih cestah za Prekmurje značilni visoki topoli. —

Najlepše je v Prekmurju pomladi, ko cvetejo številni vzorni sadovnjaki, in jeseni, ko so gozdovi najbolj pisani.

Če si si tako ogledal Prekmurje, boš spoznal, da nima kričečih, v oko bodečih, divje romantičnih krasot in nedostopnih vrhov, da pa je vendarle polno mikavnosti in pestrosti. Prirodna lepota Prekmurja je v pomirjajočem zelenilu travnikov in gozdov, v klasično zmernih linijah in barvah. Te lepote se nikomur ne vsiljujejo kakor rože in tulipani, iskati jih moraš kakor vijolice in šmarnice, ki ne vabijo in zapeljujejo, temveč skrite mirno čakajo, zavedajoč se svoje vrednosti.

Na svojem potovanju po Prekmurju pa boš imel tudi priliko spoznati prekmursko ljudstvo, ki je prav takšno kakor od njega tako neizmerno ljubljena zemlja: mirno, a neumorno delajoče, v samem sebi zasidrano, se nikomur ne vsiljuje in ne zaupa vsakemu prvemu »odrešeniku«, ker je samo že več ko dovolj izkusilo, ko hodi že dolga stoletja v trdo šolo življenja. Če pa ne prideš tja samo kot vseveden in ošaben učenik, temveč tudi kot ponižen in umevajoč učenec, ki ve, da so na svetu še drugačni kraji in ljudje kakor pod njegovim domačim zvonikom, boš vedno sprejet s pravo jugoslovansko gostoljubnostjo. In rad se boš spominjal dni, ki si jih preživel v Prekmurju in med Prekmurci.

Naši pesnici

Kralj je umrl

Gustav Strniša, Ljubljana

V Marseilleu je naš kralj umrl:
s krvjo je zapečatil svojo oporoko,
ko slavo klical mu je rod francoski,
morilec ustrelil kroglo mu v srce,
ki bilo je za dom in svoje drage
in ki brez nje,
brez Jugoslavije nikjer ni bil;
povsod se je za blagor njen boril!

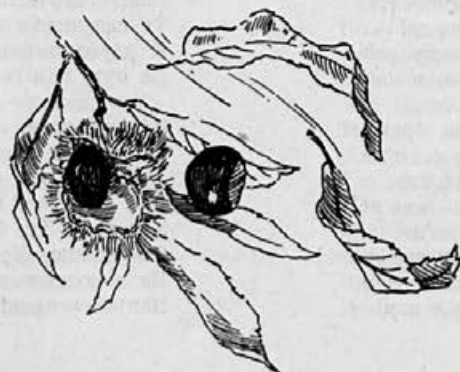
V Marseilleu je naš kralj umrl,
s krvjo je zapečatil svojo oporoko,
poslednjič dvignil roko, ko je smrtni dih
poljubil ga, in truden tih
je šepnil: »Čuvajte mi njo,
ki sem jo vedno tudi v sanjah zrl,
nevarnosti prezrl,
a zdaj jo oškropil s krvjo,
da bratska vez silnejša bo,
o, čuvajte mi Jugoslavijo!«

V Marseilleu je naš kralj umrl,
s krvjo je zapečatil svojo oporoko.
In mi,
ki moramo jo izpolniti,
ki dediči smo vsi,
bodimo silni Sokoliči,
ki ljubijo svoj rod,
borimo se do zadnje kapljice krvi
za njo, za Jugoslavijo!

V Marseilleu je naš kralj umrl,
njegova volja pa kot živi cvet
z njegove nam brsti krvi:
»Vsi ostanite zvesti, silni in veliki,
da trdni naši bodejo mejniki,
da vedno se bo dalje še razcvitala
prelestna Jugoslavija!«

Ne davno še viteški kralj je živel,
ki smrti se strašne ni bal,
ker v narod je svoj veroval.
Se v bitkah krvavih boril,
čez gore je smrti On vodil umik,
v tujino je šel zmagoslaven,
a vrnil se v dom starodaven —
je mrtev in ko Mučenik.
Za narod je viteški kralj le živel,
za narod zdihnil je dušo preblago,
ob smrti je strašni le eno želel:
»Oj, čuvajte mi Jugoslavijo drago!
In narod njegov upognjen je stal
ob krsti vladarja miru in junaka...
In narod ves plaka in plaka...
A v dušah gori,
a v dušah plamti:
»Tvoj narod preroben je vstal,
s krvjo si mu svojo svobodo spet dal!«
Zdaj sokol zakroži pobožno
tam nad domovino otožno
in kliče
sestré vse in bratce vse, vse Sokoliče:
»Naprej bo še nosil Tvoj narod zastavo,
jo venčal kot Ti z nesmrtno bo slavo!
In jata sokolov se čez očetnjava
razgrne v zvestobi in misli na slavo.
In jata ta raste, ori:
»Junak, Tvoji duši plamti
naj v veke pokoj,
saj narod je Tvoj, samo Tvoj!
V zagrobno življenje
popotnica Tebi naj bode zavest,
da narod bo zvest
pod Tvojo zastavo
na poti v trpljenje
do zmage,
ker naše življenje, Sokolov življenje
v procvit domovine bo drage!«

Kralju Petru II., čuvarju Jugoslavije *Francevič, Ljubljana*

*Kadar jutro rano vstaja,
srčna želja me navdaja:
Dobro srečo, mladi kralj!*

*Kadar sonce z neba seva,
srčna želja me ogreva:
Dobro srečo, mladi kralj!*

*Kadar zemljo mrak ogrinja,
srčna želja me prešinja:
Dobro srečo, mladi kralj!*

*Slaven ded in slaven oče,
takšen sin postati hoče:
Dobro srečo, mladi kralj!*

*Oče Tvoj nad tabo čuje,
narod ljubi, te spoštuje.
Dobro srečo, mladi kralj!*

Na dan polaganja sokolskog zavjeta *Julije Velčić, Dekanovec*

Braćo, sestre — Sokolovi novi,
Svetinja biće zavjet vam ovi:
Dan ovaj svečani i srećan čas
Nek vodi — jača za života vas!

Sokolovi, Sokolice, djeco:
Prionimo uz posao svjesno,
Zavjeti vas vežu, dužnost zove vas,
Pružite narodu prosvjete slast!

Vježbajte trajno, čitajte marno,
Pomagajte braću djelom — stvarno,
Jačajte tijelo, dižite duh
Širite pogled i oštrite sluh!

U život stupaj koraka čila
Svugde nek Soko raširi krila
Na istok i zapad, sjever i jug
Zadahne idejom sokolski krug!

Starijeg poštuj, s mladim se slaži
Bratska to ljubav od tebe traži
U dobru ne uzleti visoko
U zlu, brate, ne padni duboko!

I dobro pazi na sama sebe,
I na sve naše okolo Tebe,
Za Kralja, Dom i Sokolstvo, znaj
T'jelo i dušu u potrebi daj!

Neka živi Kralj Petar nam mladi,
A Sokolstvo nek mu život sladi.
Kralj - Soko Petar i kraljevski dom
Nek žive dugo u Sokolstvu svom!

Zdravo, zdravo, zdravo, braćo-sestre,
Sokolske misli duše nam vedre
U zdravom tijelu, duh nam je jak
Sokolski život u zdravlju je lak! —

СОКОЛСКА ХИМНА

Др. Вој. В. Рашић, Београд

Здрaво, здравo, браћо мила!
Здрaво, здравo, сестре миле!
Опружимо наша крила,
Удружимо наше силе!
Рад и слога да нас води
Препороду и слободи!
Чврсто напред смеру свом
Нашом снагом соколском!

Да слобода, љубав, братство,
Част и правда свуда си'не,
И у роду да јединство
Чистом слогом све зави'не!
И Славија мали да'не
Кад' уз брата брат све стане!
И Словенство снагом свом
Крене душом соколском!

Боже благи, Боже силни,
Благослови рад наш плодни,
Да га прати клик умилни
И да буде благородни!
Боже Творче, Боже мили,
Ти нас штити и закрили!
И одржи вером свом
На путу нам соколском!

Здрaво, роде, са свих страна,
у слози је спас нам свима,
Хајте напред, ево дана
Сви са нама Соколима!
Здрaво и Ти, Соколићу,
Старешино, Краљевићу,
Из соколског гнезда Свог!
Напред с нама! С нама Бог!

Naše ujedinjenje

Prešeren Dolfo, Nova sela

Tiho, kakor bežne sanje,
si prišla pomlad v deželo...
In sonce svetlo
trosilo zlati prah,
livade krog in krog
in svet prostran so svatovali.
Sipala si bogastvo naokrog,
svilene niti so pretkale ves oblok
in mehke strune tvoje vijoline,
so pele pesmi, prerrojene domovine.
Prestregla si nevihto besnih src,
prestregla besni srd valovja,
poslala spravo na domovja vernih src.
Sejalec, ki je z žulji svojih rok
ledino plodno obdeloval,
se pozno vračal s polja sleherni je dan,
v srcu mir in svet pokoj, usodi ves
udan.

In matere in mlade deve
nosile v srcu težko so bolest,
k oltarju romale,
da za trenutek pozabijo bolest.
Svinčene misli so plaho drgetale,
razsodnost se zarila v pajčevino
in top pogled se spjal z mračno dušo.
A srca vezala ljubav,
ljubav do svojcev, grude, domovine;
s trepetom čakala,
kdaj jim druga domovina sine.

Tam izza dobnav je zvon donel iz lin,
oznanjal skrit spomin.

Raztrgane bile so sužnje spona,
nad groblji je razpet
se bočil divni svet.
In mlada zarja,
vabila v svoj objem vladarja.
Mogočni kres,
dva zublja strnila se do nebes,
kot da pogasiti bi htela srd in bes
sovraga.

In zvonek glas deklet
je klel čas mračnih let!
Nad nami se je spenjal velik ptič,
oj ptič orlič,
s perotmi frfotal
in krstil milijone src in duš.
Plemena tri so dvignila kvišku obraz,
vrgla ras sebe okove,
vedril se jim je mračni izraz
in pevali pesmi svobode.
O — domovina!
Tja do sinje Adrije,
tam, kjer galebi hité,
bodi pozdravljena!
In Ti nebeški baldahin,
Ti veliko oko,
Ti zri na nas in pošlji spravo, moč,
edinstvo!

Tiho, kakor bežne sanje
si prišla pomlad v deželo...
Pač, Tvoje sonce je dalo nam živ-
ljenje,
Tvoje sonce, dalo nam je prerojenje!

ПОКЛИК СОКОЛСКИХ ЧЕТА

Др. Вој. В. Рашић, Београд

Корачница.

Ево и нас, браћо мила,
Из соколског гнезда свог!
У слози је наша сила,
Браћо, сестре, помоз Бог!

Наше село малено је,
Ал' је душе као ми:
Поносно је, радосно је,
Да смо и ми Соколи!

Ми идемо са планина,
Испрати нас до и брег, —
И кличемо од милина:
Ево и нас и наш стег!

Соколски смо удружени
И води нас братски плам:
Да са вама загрљени
У срцу нам буде храм!

Да нам живи Домовина,
Да је краси сунчев сјај,
Соколова тековина,
Она нам је прави рај!

Да нам живи старешина!
Срца наших братских јек!
Под њиме нам Домовина
Доживела златни век!

Под заставом нашем светом
Вековите борбе плод,
Полетимо лаким летом
Све за Краља, дом и род!

Здраво, свима са свих страна,
Сложимо се сви уз свог!
Здраво, снаго, одабрана,
Помог'о нам Господ Бог!

Dosta je prošlo krvavih dana,
Dosta je prošlo noći bez sanja:
Na sve strane lijevaka se krv,
Pale junake rastakao crv!

Brat Srbin borio se na jugu
Svetio mačem kosovsku tugu:
Albanska Golgota ni otok Krf
Ne ispije njemu junačku krv!

Hrvat, Slovenac dva prava brata
Robovi bijahu do konca rata:
Borili su se sa vjerom u spas,
Dizali svagde svoj slovenski glas!

A jedan svijetao i srećan dan
Povjest zabilježi: »Kajmakčalan«:
Iz šačice vojske stvori se zmaj,
Koji zadade Austriji kraj!

Ujedinjena tri snažna brata
Združena stupe na kućna vrata,
A ujedinen snažan, lijep i gord —
Slobodu će očuvat' naš rod!»

Kralj Aleksandar, taj junak prvi
Združi svu braću, neslogu smrvi:
Slobodu izvojšti, postavi red
Državom poteče mleko i med!

Od sjevera, pa do krajnjeg juga,
Iznad sela, gradova i luga:
Sokolovi kruže — straže naš kraj,
Jugoslovenski naš lijepi raj!

Združena braća ponosna i složna
Uz mladog Kralja biće odvažna:
Dođe li kada opasnosti čas —
Pohrlit' će u boj na Njegov glas!

Zlo po onog, tko u naše dirne:
U naše more, gradove mirne.
Neka iza granica znadu svi:
»Združena su i složna brata tri!«

УСПОМЕНА

(Сени нараштајца брата Томе.)

Баш у оне свете дане,
Кад Сокољство триумф слави;
Једна рука смрти црне
Изненада се појави.

Тако нагло пружи руке,
Своје панце — саме кости
И пљен зграби између нас
Те нас тешко ражалости.

Ни послала није прије
Помоћницу своју »бољку«,
Сама куцну те изабра
Диван цветак у пупољку.

Тек што је из пупољка
Избијао мирис цвета;
Смрт се црна наклитила
Однесе га с овог света.

Отргну га, Боже мили,
Надари нас све са болом,
Соколови сви сад туже
За тим цветом — за Соколом.

Пред очима нашим вазда
Лебди Твоја млада сена,
И лебдиће дуго, дуго,
Ко најлепша успомена.

Ђура Ж. Чолић, Срп. Моравице

Jesen ponuja nam darove,
povsod nas vabijo, bleste,
z dreves se smeje zrelo sadje
in srca naša se smeje!

Saj delali smo čvrsti, mladi,
pomlad nam bila je le trud,
poletje bilo nam je delo,
nikjer ni bilo nič zamud!

Zdaj pa okušamo! Kar preje
storili smo, to v klasje gre,
zato jesen se ljubko smeje,
in smeje naše se srce!

ПОЗДРАВ СОКОЛИМА

Поздрављам Вас, браћо,
Дичне Соколове,
Чуваре слободе
Домовине ове.

Милисав М. Рајковић,
наредник планинац,
Огулин

Нека сте ми здраво,
Соколићи моји,
Нека наша мисао,
Увек чврста стоји.

Нек слободно живи,
Отаџбина драга,
Нека се развија
Соколска нам снага.

Да са пуно воље,
Полета и снаге,
Испунимо позив
Отаџбине драге. —

Коваџи

Rica, Ljubljana

Коваџи боџји кујејо
in konja dva podkujejo,
in prvi konj je vran ноћи,
čez hrib in dol hiti, drevi,
da zvezde mu прше очи.

Коваџи боџји кујејо
in konja dva podkujejo,
in drugi konj je belec dne,
ki v zori hrza čez polje,
in v zarji se zvečer vtopi,
ko sonce v ноћ se izgubi.

Коваџи боџји кујејо,
da vsa nebesa zažare,
ko zjutraj zora zaplamti,
zvečer ko zarjica blesti.
Ponoči pa, ko ognja ni,
še iskre — zvezde krog прше.

СИРОТАНИ

Јулкица Д. Лукић, Путинци, Срем

Болна мајка у постељи лежи,
Њено срце само једном тежи:
Да с' опрости болести и мука
И да умре без једног јаука.

Јадна мајка немоћна и слаба,
Помоћи би хтела она рада
Ал не може, а и нема чиме
И мора се помирити с тиме.

Болест ју је савладала давно,
У постељи лежи већ одавно,
Крај ње стоје њени мили птићи,
Крај ње стоје њени соколићи.

Сетимо се, браћо, сирочића,
Дигнимо их у ред Соколића
Пружимо им још и помоћ неку
Уставимо сузе да не теку.

Krepost i laž

Ivo Majcan, Senj

Mirnoću duše čovek oseća
kad radi zdušno za narod svoj;
ali kog ova ne prati sreća
smelo za pravdu neće u boj.

Tudoj zavidat uvek će sreći,
zasluge drugih prisvajati;
u mašti samo svoja će dela
ljudima moćnim nabrajati.

Ali najviša moć će prozreti,
kako je lažan svak njegov čin;
krepost i ljubav — laž će izneti,
kojom se služi podao sin.

Tada će mnogi što sreću daše
za domovinu i narod svoj,
ideju našu opet podignut, —
pohrlit smelo u sveti boj.

Pa kad ga čovek lašcem nazove
i robom svojih ružnih strasti,
pronaći uvek tužbe će nove
i podastreti višoj vlasti.

Na grobeh

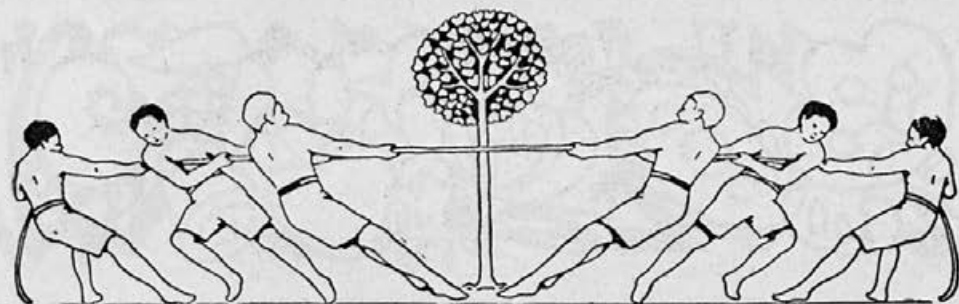
Rica, Ljubljana

Jasno svečke svetijo,
krizanteme cveto,
otožne spomine netijo,
moje srce je bolno:

V črnem grobu mati spi,
kje je ljubeči obraz,
in tiste mile, globoke oči,
brez nje grem v ta žalostni čas.

In oče moj je že tiho zaspal.
Na grob jima nisem dal krizantem,
lučko spomina sem jima prižgal,
z njo v zimski žalostni dan zdaj grem.

Radovi našeg naraštaja

Napred, napred, ni koraka natrag!

Vjekoslav Mećar,
naraštajac, Zagreb III

Napred, napred, ni koraka natrag, geslo je Sokolstva. Velike su to i značajne reči, ali još su veća, značajnija i korisnija dela po državu našu i narod naš kada se radi po tome geslu. Napred, napred, ni koraka natrag, znači, draga braćo i sestre, ne susprezati ni pred čime, ne štediti sebe, nego savesno i s požrtvovanošću raditi po sokolskim načelima za dobrobit čitave naše države i naroda i približavati se k cilju Sokolstva. A taj cilj je krasan! Kao što ljudska duša uvek teži za nečim što je više, lepše i bolje, isto tako i cilj Sokolstva teži za onim što je lepše, bolje i korisnije našem narodu i državi. Kao što ljudska misao nikada nije zadovoljna s postignutim uspehom, isto tako i Sokolstvo nije zadovoljno s onim što postigne, nego uvek kroči napred velikim koracima i približuje se k svome nedostiživome cilju. A taj cilj zaista je nedostiživ. Mi se tome cilju možemo samo približiti, ali dostići ga ne možemo! I kada budemo došli do Slovenstva, i preko Slovenstva do Čovečanstva, još uvek nismo dostigli svoj cilj, još uvek se on pred nama produžuje u nedogled. A zašto? Zato, jer se radaju nova pokolenja, nove generacije, a dužnost je Sokolstva da i sve mlade generacije privede u svoje redove da već u mladim danima usišu u svoja mala srca ljubav prema otadžbini, kralju i narodu. A posle ove generacije dolazi druga, treća, deseta i t. d., a sve te generacije treba Sokolstvo privedi u svoje redove. Iz svega toga vidi se, da Sokolstvo ne može dostići svoj cilj. Ali ako ne možemo dostići, možemo mu se približiti, i naša je dužnost da mu se čim više približimo i smanjimo razmake. Na koji način ćemo to postići? Do tog stepena doći ćemo tako, da redovno polazimo na vežbu, čitamo sokolske listove, redovno polazimo na sve sokolske priredbe i savesno i tačno izvršujemo naložene nam dužnosti. U prvom redu trebamo polaziti priredbe, koje se održavaju na selu. Na tim priredbama trebamo pokazati uzorno vežbanje, red i disciplinu, tako da pojedinac iz naroda sam uvidi da je Sokolstvo zdrava i jaka organizacija, najbolja u državi. Kada bude pojedinac iz naroda uvideo u nas pravi i požrtvovni rad, dobiće i on volju da stupi u naše redove, pa će pozvati i svog druga, ovaj opet drugoga i t. d. i u tom selu postaće zdrava i čvrsta organizacija sokolska. Za ovim selom povećće se drugo i treće i t. d. i za kratko vreme grnuće čitav naš narod od Triglava do Vardara, od Timoka do Jadranskog Mora, u naše redove. A kada bude sav taj narod u našim redovima i kada bude odgojen u sokolskom duhu, tada je Sokolstvo učinilo veliki korak do svog cilja, učinilo je po imenu i po srcu jedinstvenu, slobodnu, bratsku Jugoslaviju! Zato, draga braćo i sestre, prionimo čvrsto k radu, ne zaustavljajmo se kod manjih zapreka, nego ih odlučno i s voljom prolazimo, širim sokolsku misao delom i rečima i približujemo se k našem cilju, a putokaz neka su nam uvek ove znamenite reči: Napred, napred, ni koraka natrag!

GLASNIK

Kraljevska gordost. Napoleon je jednom tražio u svojoj velikoj knjižnici jednu knjigu. Konačno ju je pronašao u najvišem pretincu, ali nije mogao da je dohvati. Njegov adutant je priskočio te rekao: »Dozvolite, Veličanstvo, da ja skinem knjigu, ja sam veći nego Vaše Veličanstvo!« Napoleon je namrgodio čelo te je rekao gordo: »Veći nego ja? Vi ste jamačno hteli da kažete: dulji nego ja.«

Sredozemsko More biće spojeno s Atlantskim Oceanom. Francuzi se bave mišlju da bi načinili 412 km dug prekop od grada Narbona u Lionskom Zalivu do Bordo-a. Prekop bio bi odozdo širok 60 m, odozgo 120 m. Stajao bi 5 milijarda franka. Ovim prekopom mogli bi ploviti svi francuski parobrodi osim dva najveća. Na taj bi način Francuzi prištedili preko 1400 kilometara dugi put oko Pirinejskog Poluostrva. Ako se ovaj nacrt bude ostvario, dobiće posla ogroman broj besposlenih radnika, a Gibraltarska Vrata izgubila bi svoje značenje.

Još jednu korist imale bi lađe u tom prekopu. Na njima se naime nakupi, kad idu morem, mnogo puževa i korala. Čišćenje lađa od ove navlake vrlo je skupo. No pošto bi u ovaj prekop uticalo i mnogo slatke vode, pokrepale bi ove morske životinje na prolazu kroz prekop te bi pootpadale.

Jelovnik naroda na niskom stupnju kulture. Prirodoslovac Brislev, koji je dulje vremena iz naučnih razloga boravio u Indokini, podneo je izveštaj o svojim opažanjima među narodima na niskom stupnju kulture u Lacri i Siamu. Urođenici jedu svakojake kukce, skakavce, pauke, gusenice i različitu drugu gamad. Bristovu je s vremenom pošlo za rukom da je svladao nama naobraženim ljudima priuzgojeni otpor prema takvoj hrani. Kad se na nju naučio, dobro mu je išla u slast. Urođenici ne jedu gamad, kakva jeste, nego gotove od nje kojekakva jela, hladna i topla. Gledajući iz sasvim stvarnog vidika takvoj hrani ne može biti prigovora. Dok n. pr. sadržavaju ribe poprečno oko 20 procenata belančevina, imaju je pauci što ih jedu na Laori, 63 procenta, i osim toga u vanredno probavnom obliku.

Skupa jaja. Engleski kralj Đorđe III, poznat sa svoje štedljivosti, jednom je prenočio na selu te je zatražio za doručak samo jedno kuvano jaje. Kad je seljak za to jaje zahtevao jedan cekin, reče kralj: »Čini mi se da su jaja ovde vrlo retka.« — »Jaja nisu,« odgovori seljak, »nego kraljevi.«

100-godišnjica češkoslovačke himne »Kde domov můj?« U septembru proslaviše u Pardubicama u Češkoslovačkoj na vrlo svečan način 100-godišnjicu nacionalne himne »Kde domov můj?« U Pardubicama se, naime, rodio kompozitor ove himne, Skoroup. Značajno je, da je nastala himna za vremena kad je Austrija najjače pritešnjavala bratski češki narod, pa je dala danas ponovno Česima i Slovacima povoda da nastave zajedničkim silama da ostvare do kraja veliku ideju jedinstvene, jake Češkoslovačke Republike.

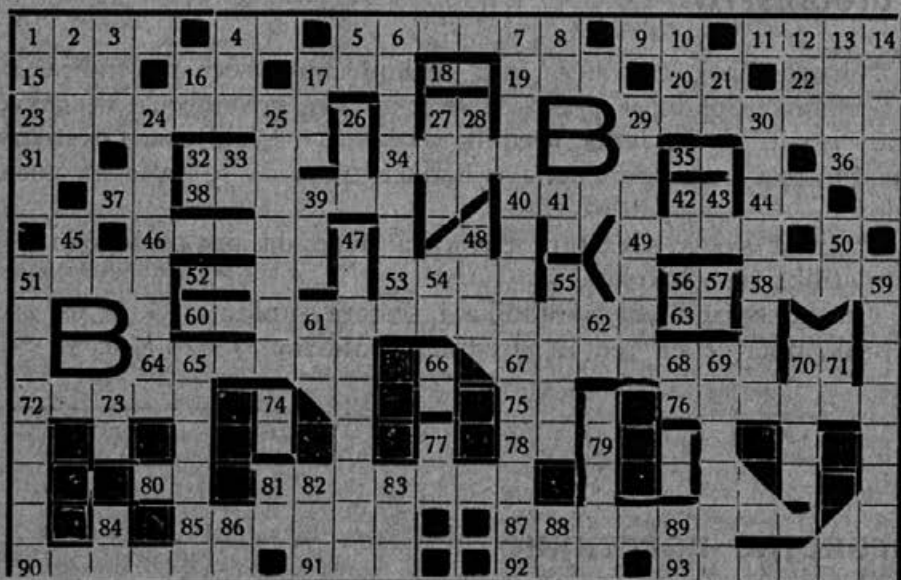
Čuvajte Jugoslaviju!

Водоравно: 1) Дрво. 4) Показна заменица. 5) Грчки бог. 9) Уздах. 11) Наша река. 15) Са »Б« основица. 16) Злато (фран.). 17) Три иста сугласника. 18) Француски одређени члан. 19) Лопов. 20) Има сваки точак. 22) Аждаја. 23) Месарски производ. 27) Мене. 29) Прираст. 31) Иницијали српског државника. 32) Узвик. 34) Није велики. 35) Негација. 36) Са »Е« жен. име. 37) Руска река. 38) Прегача. 40) Домаћа животиња. 42) Дом. животиња. 44) Француски одређени члан. 46) Мушко име. 49) Облик глагола »висити«. 51) Дом. 52) Канцеларија. 53) Муслиманско мушко име. 56) Предлог. 58) Домаћа животиња. 60) Проповедаоница. 63) Н. 64) Женско име (надеж.). 67) Нагон (без последњег слова). 70) Као 37 водоравно. 72) Гундулићев еп. 75) Два вокала. 76) Кола (франц.). 78) Риба (без једног слова. 80) Заменица (обратно). 81) Приче немачког писца. 85) Љубити. 87) Птица. 90) Држава у Африци. 91) Немачка заменица (падеж). 92) Ужичанин. 93) Освежење.

Усправно: 1) Део капута. 2) Чувени баснописац. 3) Наша река. 4) Број. 5) Мера за површину. 6) Узорак. 7) Облик глагола »отријезнити«. 8) Предлог. 10) Певачки збор. 12) Плес. 13) Справа за хватање рибе (пров.). 14) Чувар јавне безбедности. 16) Са »К« птица. 17) Живи у води. 21) Облик помоћног глагола. 24) Европска држава. 25) Римски говорник. 26) Столарска алатка. 27) Биљка. 28) Ј. 29) Буна. 30) Једна наша новина. 32) Два једнака сугласника. 33) Нота. 39) Предлог. 41) Предлог (немачки). 42) Заменица. 43) Осовина. 45) Да (латински). 47) Умирити. 48) Облик помоћног глагола. 50) Ј. 51) Православни манастир. 54) Са »У« филмско предузеће. 55) Број с два члана. 56) Заменица. 57) Немачки предлог. 59) Бискупија. 61) Предлог. 62) Два различита сугласника. 65) Заменица. 66) Предлог. 68) Са »С« придев за боју. 69) Месечар. 70) Острво. 71) Облик глагола »бити«. 73) Заменица. 74) Предлог. 77) Дом. животиња. 79) Део дрвета. 82) Запт. дисциплина. 83) Типина. 84) Заменица. 86) Слово црквенословенске азбуке. 88) Мера за површину. 89) Словеначки: »биће«.